

Гайнаўскія спевы → 3

Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

PL ISSN 0546-1960 NR INDEKSU 366714

Юры Кітурка з замка → 4

http://niva.bialystok.pl
redakcja@niva.bialystok.pl

№ 21 (3184) Год LXII Беласток, 21 мая 2017 г. Цана 2,50 зл. (у тым VAT 5%)

Хатнія скарбы Маргарыты

Маргарыта Дмітрук запрасіла ў Беласток на таямнічы паказ сваіх хатніх скарбаў, якія аснавалі яе творчы дух. І за ёю тыя рэчы і «месцы ідуць туды, куды б яна не ішла».

Маргарыта Дмітрук нарадзілася ў 1974 годзе ў горадзе Бельск-Падляшскі (яна выпускніка Бельскага белліцэя). Займаецца графікай, жывапісам, унікальнай тканінай, дызайнам адзення, сцэнічным афармленнем, ілюстрацыяй. У 1993 г. пачала вучобу на факультэце графікі Акадэміі мастацтваў у Мінску. З 1995 года працуе ў эксперыментальнай майстэрні, ведзенай у Мінску Дзмітрыем Малатковым. У 1995-1999 гадах працягвала вучобу на факультэце графікі варшаўскай Акадэміі мастацтва. Атрымала дыплом з адзнакай у 1999 г. у праф. Уладзіслава Вінецкага, жывапісны анекс рэалізавала ў майстэрні праф. Адама Стыкі. З 2002 года працуе на кафедры гравюры графічнага факультэта Варшаўскай акадэміі мастацтваў.

Творчасць Маргарыты Дмітрук вырастае з моцнага ўкаранення ў мясцовую культуру і звычаю роднага Падляшша і Беласточчыны, польска-беларускага памежжа, з роднасці і радзіннасці. Гэта тычыцца як тэматычнай асновы яе прац, так і іх формы. Мастачка прызнаецца: Беластоцкі край вельмі мяне інспіруе, хвалюе. Гэта фундамент, аснова, дэталі. Усё, што раблю, вырастае з досведу дзяцінства, шчаслівага маленства, цэлай калекцыі ўспамінаў, дробязей, дэталей, з усяго таго клімату. І расце вельмі свядома. Мы павінны ведаць сваё мінулае, карані, традыцыі. Гэта дазваляе знаходзіць каштоўнасці — універсальныя, зразумелыя і адчувальныя для іншых людзей, адукаваных і неадукаваных, у хаце і за мяжой. Графічныя гісторыі Дмітрук вынікаюць з патрэбы супрацьстаяння памяці, пастаянна падмацоўванай жывым кантактам з родным Падляшшам, праваслаўнай абраднасцю, са знешнім светам, гарадскім, полікультурным. «Тутэйшыя» сустракаюцца з тамтэйшымі, як на літаграфіях «Трылогія», «Паніхіда», апавядаюць таксама пра ўласны экзістэнцыяльны досвед, паказвае свае адносіны да каштоўнасцей і абшараў асноўных у жыцці чалавека, такіх як каханне («Каханне»), хвароба («Сіні»), прамінанне, старасць і смерць («Тутэйшыя»; «Паніхіда»), мастацтва («Камбінат»).

Працы Дмітрук знаходзяцца, між іншым, у калекцыі Нацыянальнага музея ў Варшаве, Галерэі сучаснага сакральнага мастацтва «Дом прачак» у г. Кельцы, Дзяржаўным музеі ў Беластоку, галерэі «Тэст» у Варшаве, і ў шматлікіх прыватных калекцыях у краіне і за мяжой.

Мастачка часта пераносіць на свае графікі фатаграфіі з сямейнага альбома, малюе макаткі, манідла. Дзякуючы гэтаму яе працы вельмі асабістыя, сямейныя, цёплыя. Шмат месца прысвяціла жыццю сваіх бабуль і дзядуляў у вёсцы, паказвае іх супольнае жыццё, якое працягвалася больш за 60 гадоў, паказвае іх паўсядзённае жыццё, працу ў гаспадарцы, праміналне, хуткацечнасць жыцця, замену яго новымі пакаленнямі, выяўляе свой радавод. Пачатак чалавечага жыцця, яго росквіт, жыццё пасярод звычайных паўсядзённых рэчаў, старасць, смерць — усё ўпісана ў прыроду рэчаў чалавечага жыцця, яго сутнасць і сэнс.

«Малпоўнік» («Małpi gaj») — гэта выстава ў Мінску, якая прэзентуе адзін з апошніх мастацкіх праектаў Маргарыты Дмітрук. Галоўным элементам выставы з'яўляецца ўстаноўка чарцяжоў вялікага фармату, для якіх адпраўной кропкай з'яўляецца мастацкая кніга пад такім жа загалоўкам, зробленая мастачкай у тэхніцы малюнку і літаграфіі. Гэта аўтабіяграфічны аповед пра свет дзяцінства з пераломy 70-х і 80-х гадоў мінулага стагоддзя. Кніга з'яўляецца свайго роду сшыткам з малюнкамі, дзённікам, які змяшчае выявы, асабістыя ўспаміны, месцы, людзей, рэчы, атмасферу эпохі — усё паказанае ў тыповым стылі мастачкі. Вяртанне ў дзяцінства мае падвойнае вымярэнне: першае датычыць візуальнай мовы, («Małpi gaj») — гісторыя на 40 старонках, літаграфіі 29x20 см. «Нататкі-комікс аб штодзённасці. Тагачасны. Гэта кніга пра дзяцінства і сталенне. Пра адносіны. Пра сяброўства. Пра любоў у сям'і і да блізкіх. Пра малое мястэчка. Пра абсурды. Пра жыццё ў завяршальны перыяд ПНР — Польскай Народнай Рэспубліцы ды пра смерць, упісаную ў жыццё», — так пра свае працы гаворыць сама аўтарка. «Пачуцці, выкліканыя яе хвалявannямі, зразумелыя і знаёмыя кожнаму з нас. Таму што гэтыя літаграфіі і аўтарскія тканіны цёплa і проста апавядаюць пра самыя звычайныя і найбольш важныя моманты людскога жыцця, напоўненыя

а другое — памяці. У візуальным вымярэнні гэта спроба вярнуцца да свежасці, навізны і крэатыўнасці пагляду, да дзіцячай радасці і экспрэсіі, скарочанасці вобразу і знака, інтуітыўнага і эмацыйнага ўздзеяння. У памяці — шматузроўневае ўзаемадзеянне індывідуальнай і калектыўнай памяці, заціранне працэсаў памяці, размывання межаў, зблытанне матываў, асноў і значэння. Аўтабіяграфічны аповед з'яўляецца мнагазначным, генерующым шматмерныя спасылкі, якія адносяцца да рытуалаў паўсядзённага жыцця.

З выставы М. Дмітрук у Нацыянальным цэнтры РБ «Малпоўнік ды іншыя гісторыі», красавік — май 2017 г.): «Малпоўнік» святлом і радасцю нават у складаны час, у хвіліны непапраўнага гора. Быццам простыя на першы погляд сюжэты і кампазіцыі, скіраваныя да кожнага з нас, дазваляючы выкарыстаць магчымасць адказаць на найважнейшыя глыбінныя пытанні экзістэнцыі чалавека, як спосабу ягонага быцця (Ірына Каломенская).

Анджэй Струміла пра творчасць Маргарыты Дмітрук:

«Прапанову напісаць тэкст на тэму творчасці Маргарыты Дмітрук я прыняў з усведамленнем таго, што мне трэба будзе пашукаць адказ наконт яе месца між іншых творцаў. З лёгкасцю яе можна было б аднесці да вялікай, важнай і ўрачыстай сям'і рознага кшталту прымітывістаў — творцаў галубінага сэрца, як назваў іх калекцыянер Вільгельм Удэ падчас адкрыцця для іх у 1928 годзе парыжскіх салонаў ды забеспячэння месца ў музейных фондах.

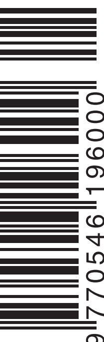
Мяжа наіўнасці і прафесіяналізму шматразова перакрочваецца абодвума бакамі, што часта прыносіць істотныя рашэнні. Мяркую, у выпадку М. Дмітрук мы маем з'яву творчай адаптацыі манеры прымітывістаў да патрэб спелага інструментарыю графіка з вышэйшай акадэмічнай адукацыяй. Гэта вялікая ўдача творцы — захаваць шчырасць, свежасць, дзіцячую фантазію, натуральна, па-свойму выкарыстаць паэтыку, не абцяжараную расчараваннем і манерамі. (...) Сакрат Яновіч сказаў пра інструментарый сродкаў М. Дмітрук, што іх менш чым неабходна. Гэта мудрая і прыгожая рэцэнзія. Патрэбная элементарная, але стрыманая экспрэсія, зразумелы камунікат пра блізкія чалавеку справы, што спадарожнічаюць мастацтву аўтаркі. Яна стараецца адлюстраваць не паверхню, знешнюю абалонку рэчаў, а іх існасць.

Маргарыта Дмітрук узгадвае, што калісьці яна вязала світары па памяці. Пазней, выкарыстоўваючы ніткі са старога трыкатажу з рознай вопраткі (распускаючы цётчын світарок ці маміна спадніца), яна рабіла ўнісвітары і ўнітканіны ды адраджала ў іх энергію колішніх карыстальнікаў. Выстаўленыя ў галерэі тканіны, што нагадваюць фігуры, засялялі прастору і вялі дыялог з наведвальнікамі, нівелявалі межы паміж целам і адзежай, узаемна пранікаючы. «Я заўважыла, што мне трэба займацца адначасова некалькімі медыямі. То-бок бываюць моманты, калі я мушу больш часу прысвяціць жывапісу, бо тады ёсць шанц, што, можа, і штосьці адкрыю (для сябе) і ахвотней вярнуся да графікі ці да шыцця. Здараецца і наадварот", — гэтае аўтарскае выказванне — сведчанне хвалявання ды творчага патэнцыялу мастачкі. Сатырычны малюнак і комікс выкарыстоўваюць падобны інструментарый, але ў працах М. Дмітрук няма месца для кпінаў, іроніі і зласлівасці. У іх дамінуе смех і разуменне лёсу бліжняга ды суседзяў. У яе мастацтве метраполія сустракаецца з вёскай, сучаснасць — з учарашнім днём, агульнае — з асабістым. Мастачка верыць у фантазію гледача, пакідае поле для яго ўласных роздумаў».

У новай выставе М. Дмітрук **«Przepraszamy remanent»** у Галерэі Сляндзінскіх ёсць якраз тое месца на ўяву. Выстаўка арганізаваная там мае характар *site-specific*, створаная з думкай пра дзеянне ў пэўным месцы. Гэты ўнікальны калаж, які складаецца з тканін, рысункаў, графік і прадметаў паўсядзённага карыстання. Гэта аповед пра месца і асабістыя разважанні аб уласнай творчасці мастачкі. Аўтарку экспазіцыі натхніла таксама тое, што прастора, у якой у цяперашні час размяшчаецца галерэя, раней належала да крамы вядомага польскага брэнда «Telimena», прапаноўваючага шыкоўную жаночую вопратку. Выставу можна паглядзець... праз акно, у любы час.

— Адкрываю тут свае старыя сшыткі-нататкі, раскрываю сябе, свае асацыяцыі і вязі. Вяртаюся ў былое і карані свайго бачання. А пасля трэба сюды прыйсці, паглядзець, прымеркаваць да месца, людзей, «рэманенту» ў сваім свеце, у сваёй шуфлядзе, камодзе, а можа і ў сваёй галаве, — кажа М. Дмітрук. — На майстар-класах 20 мая будзем працаваць разам, праветрым свае адносіны, крэатыўна вернемся ў сваё свежае юнацтва.

Тэкст і фота **Міры ЛУКШЫ**

Імідж краіны

Доўгатэрміновая рэпутацыя краіны здабываецца дзесяцігоддзямі альбо нават стагоддзямі. Для гэтага трэба паспяхова развіваць эканоміку, мець устойлівую дэмакратычную палітычную сістэму, незалежную судовую ўладу, забяспечваць правы чалавека, старанна выбудоўваць дыпламатычныя дачыненні з іншымі дзяржавамі. І шмат чаго іншага. Кароткачасовы ж імідж дзяржаве ствараюць разнастайныя культурныя ці спартовыя праявы. Беларусь прэзентавалася апошні тыдзень на двух форумах: штогадовым чэмпіянаце свету па хакеі і таксама штогадовым песенным конкурсе Еўрабачання.

На пачатку пра хакей. Зборная Беларусі з году ў год выступае ў вышэйшым дывізіёне, але аніводнага разу за апошнія дзесяць год не здолела здзейсніць нейкага падабенства сенсацыі, так як гэта было на алімпіядзе ў Солт-Лэйк-Сіці, калі яна выйшла ў паўфінал турніру. Мяняюцца трэнеры, мяняюцца гульцы, а комплекс няўдачніка і лузера застаецца. Зрэшты, калі аналізаваць глыбей і казаць аб'ектыўна, месцы з 10-га па 14-е сярод мацнейшых дружын свету — гэта заканамерна нашы. Мала набудаваць лёдавых палацаў і кідаць грошы на развіццё аднаго клуба ў Кантынентальнай хакейнай лізе. Патрэбная яшчэ развітая інфраструктура, выбудаваная піраміда спорту ад дзіцячага праз юнацкі і моладзевы да дарослага. А хакей не такі танны від спорту, асабліва ў цяперашняй эканамічнай сітуацыі. Але замест укладанняў у дзіцячы спорт, штогод праводзяцца даражэзныя калядныя шоў з удзелам галоўнага хакеіста дзяржавы, які дзеля задавальнення сваіх нерэалізаваных амбіцый не шкадуе выдаткаў на прапагандысцкія акцыі. А за гэтыя, на вецер выкінутыя сродкі, можна было б, прыкладам, істотна падвысіць заробкі тым жа дзіцячым трэнерам. Многія людзі разумеюць сітуацыю вакол беларускага хакею і прапаганды, якая штогод лопаецца як мыльная бурбалка. Дэкларуецца, што нібыта амаль едзем па медалі — а ў выніку ледзь захоўваем прапіску ў вышэйшым дывізіёне. І антураж такі, што многія ўжо не хочуць заўзець за хакейную зборную — чужая аляпаватая сімволіка, швэдары гульцоў з надпісамі прозвішчаў лацінкай па-расейску, камедыйная, відавочна арганізаваная ідэолагамі і праплачаная з дзяржаўнай кішэні група падтрымкі, напэўна з ліку цяперашніх камсамольцаў. У Парыжы, дзе праходзіць чэмпіянат, сярод заўзятараў беларускай каманды можна было ўбачыць і недарэчныя для хакею саламяныя капелюшы і нават сцяг СССР, тыпу „ў хакеі мы тожа рускія, толька са знакам другова качаства". А ў выніку як заўсёды — пшык і чарговыя маланкі з боку Зеўса-дзяржаўца — маўляў, зноў усё карэнным чынам перабудуем. І як заўсёды вінаватыя ўсе, акрамя галоўнага хакеіста — кіраўніка ўсім спортам.

А вось удзел беларусаў у Еўрабачанні на гэты раз сапраўды парадаваў, хоць і пакінуў пэўны прысмак незадаволенасці выніковым 17-ым месцам. Упершыню Беларусь была прадстаўлена песняй на роднай мове, што выклікала прыліў заўзення ў многіх, нават тых, хто ніколі гэтага конкурсу раней не глядзеў. Асабіста я невялікі знаўца, а тым больш не аматар поп-музыкі, але мне падаецца кампазіцыя нашага дуэта „Naviband" была ўзорнай у сэнсе адпаведнасці ранейшаму фармату Еўрабачання. Проста традыцыяналізм і гетэрасексуальнасць зараз у Еўропе, як кажуць сучаснай мовай, не ў трэндзе. А галасаванне, асабліва выбар так званых прафесійных журы, заўсёды надзвычай палітызаванае. Таму, прыкладам, калі Азербайджан аддаў Беларусі максімальныя 12 балаў, Арменія не дала аніводнага пункту. Характэрна і „ўзаемнасць" з Украінай — калі журы нашага паўднёвага суседа дало беларусам максімум, то афіцыёзнікі РБ украінцам — нуль. Можа гэта дасць разуменне некаторым украінцам пра сапраўднае стаўленне ўлад Беларусі да Украіны!? Затое балгарскі спявак, за якога выступала Расея, прадказальна атрымаў ад беларускага журы 12 пунктаў. Сама Расея з палітычных прычын не выступала ў конкурсе ўвогуле, але на рэпутацыю конкурсу старалася ўплываць максімальна, зразумела ў які бок. Але толькі яшчэ больш умацавала свой негатыўны імідж. Беларуская ж прысутнасць на Еўрабачанні была пазітыўнай і аптымістычнай.

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Коля
павінен выспацца

Лікі мяне зачароўваюць. Можна пра іх гаварыць бясконца. Напрыклад, пра такі «нуль» напісана шмат тоўстых кніг. І гэта неабавязкова толькі з галіны матэматыкі. Лікі складваюцца ва ўнікальныя камбінацыі. Іх след знаходзім у самой Прыродзе. І зверху ўніз, так бы мовіць. Ад неба па квітнеючы сад. Ад вызначаных паўтаральных лікаў вылічаных астраномам сямнаццатага стагоддзя Ёганам Кеплерам, злучаючых перыяд абарочвання планет вакол Сонца і іх адлегласці ад яго, да колькасці пялёсткаў у кветках. У выпадку кветак колькасць пялёсткаў кветкі перакладваецца ў адзін з лікаў матэматычнай паслядоўнасці вынайдзенай у 1200 г. Леанардам Фібаначым: 3, 5, 8, 21, 34, 55, 89 ... 144. Прырода, аднак, была першай. І так: лілеі маюць па тры пялёсткі, па пяць глаўкомы (казяльцы), большасць дэльфініум (рагулек) — восем, па трынаццаць аксаміткі, астры — па дваццаць адзін, шмат маргарытак па трыццаць чатыры, пяцьдзясят пяць ці восемдзесят дзевяць пялёсткаў... Лікі з рада Фібаначы можна таксама ўбачыць ва ўзоры насення сланечніку, якія ладзяцца ў правыя і левыя спіралі. У большасці выпадкаў, адпаведна па 34 і 55 або 89 і 144. Праўда, неверагоднае?!

Як відаць са сказанага вышэй, пра колькасць, пра лікі немагчыма пісаць без павагі і захаплення, тым больш што заўжды можна аднесці іх да жыцця. Узяць хоць бы лік 4. Ён зусім не адрозніваецца ад навакольных лікаў ці нават далейшых, як напрыклад 44. Іншая справа, што апошні, заблытаны ў Міцкевічаў аповед, моцна выяўляецца сярод бясконцага раду лікаў. Таму што існуе бясконца шмат лікаў. Толькі ўявіце сабе самы вялікі з іх... і дадайце да яго адзін. Заўсёды знойдзецца адзін больш, чым папярэдні. Тэарэтычна, лікаў бясконца больш, чым усіх атамаў з якіх складваецца сусвет, уключаючы атамы людзей, якія калі-небудзь жылі, жывуць і нават, дай Бог, калі-небудзь атрымаецца ім жыць. Ці такім чынам лік атамаў у Сусвеце бясконцы? Калі так, дык рад бясконцых лікаў проста шакіруе. Можа гэта азначаць, што нават тады, калі Сусвет перастане існаваць, лікі выжывуць. Прынамсі, тэарэтычна. Ці гэта абсурд? Ну так, абсурд. Як міцкевічаўскае «сорак чатыры». Метафізічная двухсэнсоўнасць — песімізм або надзея — раскрытая ў гэтым ліку паэтам усё яшчэ чакае сваёй адслоны. А можа ён ужо раскрыты, і ўжо даўно.

Што тычыцца ліку 4, не мае ён нічога агульнага з Міцкевічам. У лепшым выпадку, з Лукашэнкам. Вось у сёлетнім спісе найбольш уплывовых людзей у краіне Беларусь было аж чатырох Лукашэнкаў. Што Аляксандр, вядома, і вядома чаму ён першы ў гэтым спісе. Што яго сын Віктар (трэці ў спісе), дарадчык прэзідэнта па нацыянальнай бяспецы — гэта не дзіўна. Гэтак жа, як Дзмітры, які толькі кіраўнік спартыўнага клуба, але 26 у спісе, таму што ў рэшце рэшт ён сын свайго бацькі. Застаўся яшчэ трэці сын. Гэты дванаццацігодак у спісе самых уплывовых людзей у краіне займае незаслужанае, таму што толькі сорак першае месца. У дадатку ўступае месца пятнаццатай у спісе Святлане Алексіевіч, лаўрэатцы Нобелеўскай прэміі. Толькі што Коля нават з 41-га месца можа больш. Можа нават паставіць усю беларускую гаспадарку з ног на галаву. А калі можа, дык і паставіць. Малы Коля ненавідзіць уставаць занадта рана, каб ісці ў школу — яму лепш было б пайсці на 9-ю гадзіну, аб чым ужо абвясціў публічна ягоны тата. І, калі ласка, гэтым пытаннем заняўся ўжо беларускі міністр адукацыі, які не выключае змен, прапанаваных хлопцам. Праўда, будзе праблема з мільёнамі бацькоў дзяцей школьнага ўзросту, якіх працоўны дзень звычайна пачынаецца ў Беларусі ў 8-ю гадзіну. Але гэта іх праблема. Большасць з іх будзе спазніцца на працу. Або кіраўнікі банкаў, офісаў, вытворчых прадпрыемстваў па ўсёй тэрыторыі Беларусі пераставяць рэжым працы на гадзіну. Таму што Коля ў рэшце рэшт мае права на тое, каб хадзіць у школу, добра выспаўшыся. На дзявятую.

Міраслаў ГРЫКА

Сваімі вачыма

Дажыць і даехаць на лавачку

Мінулыя выходныя правёў я на падарожжах аўтобусным транспартам з Беластока ў свае родныя мясціны і назад аўтобусамі адной з прыватных фірмаў. Ад некалькіх гадоў, ездзячы ў бок Гайнаўкі, назіраю амаль поўны эканамічны пройгрыш не так даўняга манапаліста, якім быў ПКС. Можа апошнія змены ў гэтай фірме дазволяць ёй выжыць, але канкурэнцыя на рынку аўтобусных перавозаў зараз такая вялікая, што ўтрымацца ў так дэпрэсіўна-дэмаграфічным рэгіёне справа нялёгкая. Калі ўлічыць яшчэ тое, што ў справе грамадскага транспарту мае быць урэшце адноўлены якасны і хуткі чыгуначны маршрут Гайнаўка — Бельск-Падляшскі — Беласток і адрамантаваны Сямятычы — Чаромха — Гайнаўка, то на рынку перавозчыкаў чакаюць нас не толькі турбуленцыі, але і банкруцтвы. Менавіта выходзячы толькі з эканамічнага балансу выбудоўваюцца міжгароднія маршруты. Таму ў паўднёва-ўсходняй частцы Падляшскага ваяводства бягуць яны генеральна толькі па дзвюх напрамках: Беласток — Бельск-Падляшскі — Сямятычы і Беласток — Нарва — Гайнаўка — Чаромха. Тое, што знаходзіцца па-за вышэйзгаданымі мясцовасцямі, у транспартна-грамадскім плане з'яўляецца камунікацыйнай катастрофай. У маім выпадку, каб трапіць у родную вёску, трэба пад сем кіламетраў у адзін бок ісці пешшу з найбліжэйшага прыпынку ў Істоку, што на гайнаўска-чаромхаўскай шашы. Ну, я яшчэ ў змозе на балючых сваіх дваіх пераадолець такі адрэзак дарогі, паколькі эмоцыі роднага гнязда становяцца рухавіком для такіх вандровак. А так ужо шмат гадоў не толькі да маёй маленькай вёскі, але і да дзясяткаў значна большых, не даехаць і не вярнуцца, калі ты не ўладальнік машыны, або калі сябры не пакінуць цябе ў транспартнай бядзе.

Менавіта ў такой сітуацыі вялікая і адказная роля самаўрадаў усіх узроўняў. Праз год самаўрадавыя выбары і гэта добрая нагода для таго, каб змагароў за нашы галасы і сваё шчасце запытацца і прымусіць задумацца над рэальнымі праблемамі жыхароў сваіх гмін, паветаў, ваяводства. Менавіта Маршалкоўская ўправа, будучы ўласнікам ПКС, супольна з павятовымі і гміннымі ўладамі павінна таксама ўзяць пад сваю ўвагу і гэтую балячку ўсходняй сцяны. Думаю, таксама, што сённяшні ўрад, які дэкларуе ажыўленне нашага рэгіёна, не пакіне па-за полем свайго зроку і гэтую праблему. Яе напэўна трэба вырашыць у супрацоўніцтве з рознымі міністэрствамі. Але тое, што можна зараз зрабіць, гэта таксама выкарыстанне еўрапейскіх фондаў на дзеянні ў карысць грамадскай інфраструктуры на дэпапулізаваных тэрыторыях. Вельмі ўважліва адсочваю ўсе дыскусіі і прапановы наконт размеркавання еўрасаюзных сродкаў з боку цяперашняй Управы Падляшскага ваяводства і прапановы з нашых паветаў і гмін. На жаль, не бачу далёкабачнай ідэі супрацоўніцтва, а нават дыскусіі ў гэтай справе. І нельга скідваць гэта толькі на абавязковы, эканамічны рахунак. Усюды ў Еўропе справы падтрымкі грамадскага транспарту ў адсталых рэгіёнах заўсёды маюць характар субсідыйнасці ў імя звычайнай філасофіі дзяржавы, якая павінна забяспечваць патрэбы ўсіх грамадзян. Інакш маем дачыненне да нейкай неакаланіяльнай сістэмы, якая вядзе да штораз большых дыспрапорцый паміж паасобнымі рэгіёнамі і групамі грамадства. Таму калі ў суботу і нядзелю, седзячы на лавачцы перад роднай хатай, перад маімі вачыма шмыгалі машыны з варшаўскімі нумарамі, я зразумеў, што засталося нам толькі на ўсё гэта глядзець на абочыне гісторыі і часу.

Я асабіста, што ўжо гэта не маладосць, зазнаў у мінулую пятніцу, калі ветлівая дзяўчына, саступаючы мне сядзячае месца ў аўтобусе, сказала проста: «Сядайце і адпачніце, а я пастаю». Усё маё дасюлешняе джэнтльменства наконт саступання месца адным словам перасякло мяжу відавочнай простым вокам з'явы стомленасці і пастарэння. Ну што ж, жыццё бяжыць і раз'язджае нас сваёй хуткасцю. Застаецца толькі лавачка.

Яўген ВАПА

Духоўнасць і мастацтва

Падчас XXXVI Міжнароднага фестывалю «Гайнаўскія дні царкоўнай музыкі», які з 8 па 13 мая праходзіў у Свята-Троіцкім саборы ў Гайнаўцы, а яго канцэрты адбываліся ў Варшаве, Беластоку і іншых мясцовасцях Беласточчыны, багацце царкоўнай музыкі паказала 26 хароў. У духоўным настроі і займальна царкоўныя творы спявалі прыхадскія хары з Польшчы і замежжа. На высокім мастацкім узроўні прэзентавалі складаныя для выканання творы царкоўнай музыкі свецкія хары, у тым ліку акадэмічныя. На фестываль заяўкі падало пад 30 хароў з Рэспублікі Беларусь, якіх ажно 8 было кваліфікаваных на гайнаўскі фестываль. Займальна і па-акцёрску запрэзентавалі яны цікавы рэпертуар. Асаблівую ўвагу заслужыў спеў у выкананні дзетак і моладзі з прыхадскіх хароў, якія пасля пачынаюць спяваць падчас багаслужбаў з дарослымі харыстамі і становяцца іх пераемнікамі. Узнагароду гран-пры

■ Гран-пры фестывалю здабыў Мужчынскі хор «Metropolita Joseph Naniescu» з Ясаў у Румыніі

рыі акадэмічных хароў заняў хор «Кантабіле» з горада Каменскае Днепрапятроўскай вобласці Украіны, які спяваў на высокім мастацкім узроўні. Лаўрэата другога месца не было, а трэцяе месца атрымаў калектыў «muzyka.cerkiew.pl», які таксама паказаў майстэрства царкоўнага спеву. Займальна спяваў і другое месца ў катэгорыі дзіцяча-маладзёжных хароў заняў Дзіцячы хор Свята-Троіцкага сабора ў Гайнаўцы. Яго дзейнасцю ўдала кіруе дырыжор Юстына Марчук, якая сабрала ў хары каля пяцідзесяці дзяўчат і хлопцаў. Удала спявалі таксама дзяўчаты Дзіцячага хору «Шышкін лес» прыхода Нараджэння св. Іаана Хрысціцеля ў Гайнаўцы (апякун Паўліна Скепка), які заняў трэцяе месца ў катэгорыі дзіцяча-маладзёжных выканаўцаў. У катэгорыі прыхадскіх гарадскіх хароў другое месца заняў калектыў «Cantus Delicium» з Пыжыц, над якім патранат трымае мясцовая рымска-каталіцкая парафія. Дастойна і малітоўна царкоўны спеў запрэзентаваў Кафедраль-

■ Першае месца ў катэгорыі гарадскіх прыхадскіх хароў заняў Архірэйскі хор сабора Святога Духа ў Мінску

■ Хор Магілёўскай дзяржаўнай школы мастацтва заняў першае месца ў катэгорыі дзіцяча-маладзёжных хароў

■ Хор духавенства Гродзенскай епархіі заняў першае месца ў катэгорыі іншых хароў

фестывалю здабыў Мужчынскі хор «Metropolita Joseph Naniescu» з горада Ясы ў Румыніі, які духоўнасць царкоўнай музыкі ўмела спалучыў з мастацтвам. Ажно ў трох, на пяць фестывальных катэгорый, першыя месцы здабылі хары з Рэспублікі Беларусь, у адной катэгорыі перамог хор з Украіны, а з ліку вясковых прыхадскіх хароў не было прызначана першае месца.

Многа знатных гасцей удастоіла інаўгурацыйны канцэрт XXXVI Міжнароднага фестывалю «Гайнаўскія дні царкоўнай музыкі», які ладзяць Грамадскі арганізацыйны камітэт, Аб'яднанне «Любіцелі царкоўнай музыкі» і Гайнаўскі дом культуры. Малітвы, з якіх у Свята-Троіцкім саборы пачаўся фестываль, узначаліў мітрапаліт варшаўскі і ўсяе Польшчы Сава. Ганаровы патранат над фестывалем трымаў прэзідэнт РП Анджэй Дуда.

— У царкоўным спеве асаблівая вартасць, калі выканаўца ён у храме. Царкоўны спеў, гэта наша духовая культура, якая захапляе многіх на працягу гісторыі нашай Царквы. Дацэньвайма гэтае багацце і перадавайма яго новым пакаленням, — сказаў падчас адкрыцця фестывалю мітрапаліт Сава.

— Царкоўная музыка ўвядзе нас у свет містыкі і духовасці. Праз царкоўны спеў мы заўважым багатыя традыцыі Праваслаўнай царквы. Ёсць ён малітвай Царквы, сакральным мастацтвам і кранае душу кожнага чалавека, — заявіў мітрафорны протаіерэй Міхаіл Негярэвіч, дырэктар Міжнароднага фестывалю «Гайнаўскія дні царкоўнай музыкі» і заадно настаяцель Свята-Троіцкага сабора ў Гайнаўцы.

Айцец Міхаіл Негярэвіч прывітаў гасцей фестывалю, сярод якіх былі, між іншым, ардынарый Драгічынскай дыяцэзіі епіскап Тадэвуш Пікус, падляшскі ваявода Багдан Пашкоўскі, дырэктар Дэпартамента культуры і нацыянальнай спадчыны Маршалкоўскай управы ў Беластоку Анатоль Вап, гайнаўскі стараста Міраслаў Раманюк, гайнаўскі бургамістр Ежы Сірак, ваяводская, павятовая і гмінныя радныя, прадстаўнікі культурных устаноў. Аднак асноўную публіку склалі гайнаўяне і прыезджыя людзі, ахвотныя паслухаць царкоўную музыку ў выдатным выкананні. Падчас фестывалю былі ўручаны ўзнагароды імя князя Канстанціна Астрожскага, а ў інаўгурацыйным канцэрце фестывалю выступіў Камерны хор «Благавест» з Рыгі, якога дырыжор Аляксандр Брандаўс застаўся ў Гайнаўцы і ўвайшоў у састаў міжнароднага журы фестывалю. Сёлета журы старшыняваў прафесар Уладзімір Валасюк. Фестывальныя слуханні хароў праходзілі тры дні. Фестывальныя слуханні і канцэрты ў саборы вёў протаіерэй Павел Стэрлінгаў з Гайнаўкі. Журы 13 мая ў ГДК абвясціла, што ўзнагароду гран-пры фестывалю здабыў Мужчынскі хор «Metropolita Joseph Naniescu» з Ясаў у Румыніі, які духоўнасць царкоўнай музыкі ўмела спалучыў з мастацтвам, а таксама ўмела выкарыстаў моц мужчынскіх галасоў, музычную адукацыю і вопыт харыстаў.

— Многа эмоцый было ў нас падчас выступу ў вашым вельмі прыгожым саборы. Мы не ведалі, як будзем успрыняты, спяваючы для публікі, якая не разумее нашай мовы, але аказалася, што прынялі нас цёпла, — заявіў дырыжор хору «Metropolita Joseph Naniescu» Іонут-Габрыель Настаса.

— Каля 30 хароў з Беларусі падалі заяўкі, каб выступіць на нашым фестывалі і мы выбралі лепшыя хары. Наш цешыць, што ёсць многа прыхадскіх хароў, бо ідэя фестывалю была такая, каб даць магчымасць выступіць прыхадскім харам, — заявіў дырэктар фестывалю айцец Міхаіл Негярэвіч.

З Рэспублікі Беларусь на фестываль прыбыло 7 хароў (не даехаў хор Нядзельнай школы прыхода св. Сімяона Слупніка з Камянца). Беларусы ўдала спявалі царкоўныя творы, выступаючы таксама ў многіх гарадах Польшчы. На гала-канцэрт фестывалю, які праходзіў у Свята-Троіцкім саборы ў Гайнаўцы, прыбылі дыпламаты Рэспублікі Беларусь з амбасадарам РБ у Польшчы Аляксандрам Авяр'янавым. Аказалася, што ажно ў трох фестывальных катэгорыях першыя месцы здабылі хары з Беларусі. Першае месца ў катэгорыі гарадскіх прыхадскіх хароў заняў Архірэйскі хор сабора Святога Духа ў Мінску, які апрача малітвы запрэзентаваў вялікае мастацкае майстэрства.

— Выступаць з канцэртам у вашым саборы гэта шчасце, бо спеў сам разбуджвае душу. Добра вылучаліся тут паасобныя галасы і таму нам тут вельмі лёгка спявалася, — сказаў дырыжор хору з Мінска Віталій Сабалеўскі.

Хор Магілёўскай дзяржаўнай школы мастацтва з Беларусі зрабіў стаўку на прэзентацыю разнародных царкоўных твораў, паказаў майстэрства падчас выконвання царкоўнай музыкі і ў выніку заняў першае месца ў катэгорыі дзіцяча-маладзёжных хароў.

— Мы спявалі царкоўныя творы ў розных храмах і нават у саборах Масквы і па-за Навадзявічым манастыром у Маскве не спаткалі мы так добрай акустыкі, патрэбнай для царкоўнага спеву, якая ёсць у саборы ў Гайнаўцы. Спявалася нам тут вельмі лёгка і добра. Духоўная атмасфера фестывалю нас ачышчае, — заявіла дырыжор дзявочага хору з Магілёва Вікторыя Галюзо.

Хор духавенства Гродзенскай епархіі заняў першае месца ў катэгорыі іншых хароў, спяваў на высокім мастацкім узроўні і перш за ўсё адчувалася малітоўнасць спеву ў выкананні харыстаў, якія штодзень служаць у розных цэрквах Гродзеншчыны.

— У нашым хары спяваюць толькі святары і дыяканы, якія добра ведаюць багаслужбы. Мы павінны пастаянна павышаць мастацкі ўзровень царкоўнага спеву, які з'яўляецца з'яднаннем музыкі і малітвы. Ёсць многа хароў, якія знайшлі гэтае з'яднанне і праз музыку патрапяць разбудзіць слухача, — гаварыў дыякан Дзімітры Шапелеў, дырыжор хору духавенства Гродзеншчыны.

Па-акцёрску спявалі царкоўныя творы і занялі другое месца ў катэгорыі іншых хароў Польскі калектыў песні і танца «Хабры» з Гродна і калектыў «Многая лета» з Кіева (трэцяе месца не было прызначана). Хор «Адраджэнне» з Гомеля захапіў публіку рэпертуарам і атрымаў вылучэнне ў катэгорыі іншых хароў. Дастойна царкоўныя творы праспявалі таксама іншыя хары з Рэспублікі Беларусь — хор Кірыла-Мяфодзіеўскага прыхода з Ваўкавыска і хор «Класік» з Мінска. Першае месца ў катэгорыі акадэмічных хароў заняў хор «Кантабіле» ...

ны хор Свята-Троіцкага сабора ў Гайнаўцы, якім кіруе іерэй Павел Коршак, і заняў трэцяе месца сярод прыхадскіх гарадскіх хароў, разам з сямейным харам прыманастырскага прыхода Мужчынскага манастыра ў Супраслі. Удала кіруе ім Міраслава Ціханюк, якая падчас фестывалю атрымала вылучэнне сярод дырыжораў. Хор, які састаўляюць дзяўчаты і маладыя жанчыны Вазнясенскага прыхода ў Арэшкаве ў малітоўным настроі ўдала паказаў свае ўмельсці перад гайнаўскай публікай і заняў другое месца сярод прыхадскіх вясковых хароў. У гэтай катэгорыі не было прызначана першае месца, а трэцяе месца атрымаў хор Успенскай царквы ў Заблудаве. У малітоўным настроі і займальна царкоўныя творы запрэзентавалі іншыя прыхадскія выканаўцы — кафедральны хор прыхода святога Аляксандра Неўскага ў Лодзі, хор прыхода святога Аляксандра Неўскага ў Саколцы, а хор Успенскай царквы ў Бельску-Падляшскім і калектыў «Васклікнавенне» з Гайнаўкі атрымалі вылучэнні ў катэгорыі парафіяльных хароў. Настаяцель сакольскай парафіі мітрафорны протаіерэй Уладзімір Місіюк пахваліў сваіх харыстаў за ўдалы выступ і сказаў, што царкоўныя творы, якія гучаць падчас фестывалю, гэта малітва і мастацтва. У пачатку фестывалю ў Гайнаўскім доме культуры была адчынена выстава жывапісу Міраслава Здрайкоўскага «Былі, ёсць, будзем...», а ў ніжніх царквах і прыхадскім памяшканні Свята-Троіцкага сабора ў Гайнаўцы ўдзельнікі фестывалю маглі паглядзець фотавыставы «Айцец Антоній Дзевятоўскі ў сотую гадавіну нараджэння», «Падляшша ў аб'ектыве» і на экспазіцыю мастацкіх прац дзетак і моладзі «Мая прыхадская царква». У Асяродку лясной адукацыі «Ягелонскае» каля Белавежы ўдала прайшоў пленэрны канцэрт фальклорных песень і іншых народных твораў «Фальклорная бяседа» ў выкананні ўдзельнікаў фестывалю. Гала-канцэрты фестывалю адбыліся 13 мая ў Свята-Троіцкім саборы ў Гайнаўцы і Сафійскай царкве ў Беластоку, падчас якіх царкоўную музыку займальна запрэзентавалі лаўрэаты фестывалю.

Тэкст і фота **Аляксея МАРОЗА**

Цёплыя сустрэчы ў Дуброве

На пятых ужо Дуброўскіх сустрэчах з беларускай культурай было надзвычай цёпла і ўтульна, быццам у сваёй хаце. Гэта безумоўна заслуга арганізатараў: дырэкцыі тамтэйшага Дома культуры, валанцёркі закаханай у родную песню спадарыні Радухі і яе сяброў — прыхільнікаў ідэі. Да іх ліку смела можна прылічыць дубравянку, настаўніцу пачатковай школы ў Новым Двары Іаланту Гэцьман. Яна здаўна аддадзена беларускай справе. Дзякуючы яе намаганням, у рэпертуары калектыву дуброўскіх настаўніц «Ад-Рэм» паяўляецца штораз больш песень на беларускай мове. Гэта яна запрасіла да ўдзелу ў сёлетнім выпуску сустрэч дзіцячы калектыў «Заранка» з Крынак. Іаланта з'яўляецца таксама шматгадовым членам БГКТ і маёй сваячкай.

Спадарыня Галіна Радуха прывітала нас на парозе кінатэатра «Лотас», у якім адбылося згаданае мерапрыемства. Яна вельмі ўзрадавалася, што на Сакольшчыне можна сустрэць дзяцей, якія спяваюць па-беларуску. Яшчэ да выступлення, не ведаючы нашага выканаўчага ўзроўню, запрасіла да ўдзелу ў чарговых выпусках Дуброўскіх сустрэч з беларускай культурай. Неўзабаве з'явілася і цёця Ёля не менш расхваляваная ад шчасця, пабачыўшы нас. Сапраўды, незвычайны прыём, да якога мы, крынскія людзі, проста не звыклі. Адчувалася падтрымка публікі ў час цэлага нашага выступлення, а пасля людзі так дзякавалі нашым дзеткам, так цешыліся.

Але ж не толькі Крынкі выступілі на гэтай сцэне. Ад самага пачатку з сустрэчамі звязаны дзеткі з беластоцкай АБ-БЫ. Прывезлі з сабой багатую праграму песень і танцаў. Слухачам асабліва спадабаўся сольны спеў пяцікласніцы Марыі Пякарскай. Таленавітая спявачка сказала мне, што марыць стаць ветэрынарам. Музыкай займаецца і будзе займацца толькі з чыстай прыемнасці.

Вельмі цікава запрэзентаваліся настаўніцы з калектыву «Ад-Рэм». Падрыхтавалі яны густоўную беларускую эстрадную праграму на чале з песнямі пераможцы Еўрабачання Аляксандра Рыбака. Усё гэта пад фанаграму і жывую скрыпку.

— Ну і памылілася, — жаліцца мне пасля выступлення скрыпачка.

— Нічога страшнага, я на сваім акардэоне таксама, — стараюся суцешыць суразмоўніцу. — Гэта ж звычайна, што перад публікай чалавек ад хвалявання памыляецца, хаця б вывучыўся як найлепш.

Апошнім выступіў калектыў «Прагрэс» з Гайнаўкі з праграмай «дыска-пола» па-беларуску.

Такая музыка псуе дзіцячы музычны густ, таму адправіліся мы дахаты, не дачакаўшыся праекцыі фрагментаў культавага фільма Пятра Бароўскага «Канец песні». Жаль, таму што ён мне вельмі блізкі. Спявае там мой пакойны дзядзька Яўген Чабан. Помню доўгія, бяссонныя ночы на калёніі ў Астраўку, пры ложку салодка спячага малодшага брата Пецькі. Маці вучылася тады на ўніверсітэце ў далёкай Варшаве, а бацька валачыўся па вёсках з Бароўскім, запісваючы згаданы фільм.

А можа ўсё-такі гэта яшчэ не канец песні.

Тэкст і фота **Іаанны ЧАБАН**

Пра стары замак нанава

Фота Улі ШУБЗДЫ

Стары замак у Гродне — адзіны (за выключэннем размешчанага на суседнім пагорку Новага замка) захаваны каралеўскі замак на землях Беларусі. Цяпер у замку размяшчаецца Гродзенскі дзяржаўны гісторыка-археалагічны музей. Пра планаваны рамонт Старога замка з дырэктарам ГДГАМ Юрыем Кітуркам размаўляе Уршуля Шубзда.

Уршуля Шубзда: **— Справа Старога замка выклікае шмат супярэчнасцей — ёсць праект рамонту, аднак некаторыя гісторыкі не пагаджаюцца на такі выгляд замка. Той, у сваю чаргу, апошнім разам быў рамантаваны, калі не памыляюся, пасля Другой сусветнай вайны...**

Дырэктар ГДГАМ Юры Кітурка: — Стары замак не быў рамантаваны гадоў восемдзесят. У савецкі час былі роблены нейкія работы — цэнтральнае ацяпленне, працягнулі асвятленне, але да лепшага стану яго прывялі расійскія вайскоўцы перад Першай сусветнай вайною. Можна сказаць, што замак увесь час рамантуецца. Калі браць яго гісторыю, самыя першыя стагоддзі — гэта дзядзінец, пра які амаль нічога невядома. Засталася ад яго толькі ніжняя царква ды астаткі нейкага церама. Пазнейшая вялікая перабудова — гэта рубеж XIV і XV стагоддзяў, калі Вітаўт пабудаваў тут гатычны абарончы замак. І наступная яго перабудова, вельмі значная, зробленая ў часы Стэфана Баторыя архітэктарам Санці Гучы. Гэта была такая кардынальная перабудова, калі замак, ужо не поўнасцю абарончы, набывае рысы каралеўскай рэзідэнцыі. Менавіта Санці Гучы падняў архітэктуру замка на самы высокі ўзровень — гэта восень самы яго пік. Далей у замку адбываліся рамонты пасля разбурэнняў, а кожны чарговы рамонт прыводзіць замак проста ў бок спрашчэння. Гэта проста прыстасаванне таго, што засталося пасля чарговай вайны для... тагачасных патрэб. Замак пасля Санці Гучы пастаяў да канца XVII стагоддзя, далей — вялікая вайна, патоп і замак вельмі моцна разбураны. Практычна ён траціць сваё аблічча. Яго рамантуюць ужо ў апошнія дзесяцігоддзі XVII стагоддзя пад тое, каб там праходзілі соймы Рэчы Паспалітай. Нешта там будуецца, нешта рамантуецца... Далей наступная вайна — Паўночная. Пасля таго, як тут двойчы прыйшлі шведы, Стары замак мала адрозніваецца ад кучы смецця. Ужо нават соймы адбываліся ў фарным касцёле. Пасля чарговы рамонт, больш грунтоўны, зроблены ў сярэдзіне XVIII стагоддзя, калі будаваўся Новы замак. Пазней, пасля падзелаў Рэчы Паспалітай, будынак праходзіць да расійскага ведамства. Гледзячы па тым, што захавалася, відаць, што пад расійскай уладай замак таксама рамантаваўся больш сучаснымі метадамі. І казаць пра нейкія архітэктурныя адметнасці не прыходзіцца. Гэта звычайныя пабудовы. Уся яго архітэктурная прыгажосць існавала толькі ў часы Стэфана Баторыя.

— Замак не прадстаўляе сабой архітэктурнай вартасці, таму ніхто ім не клапоціцца?

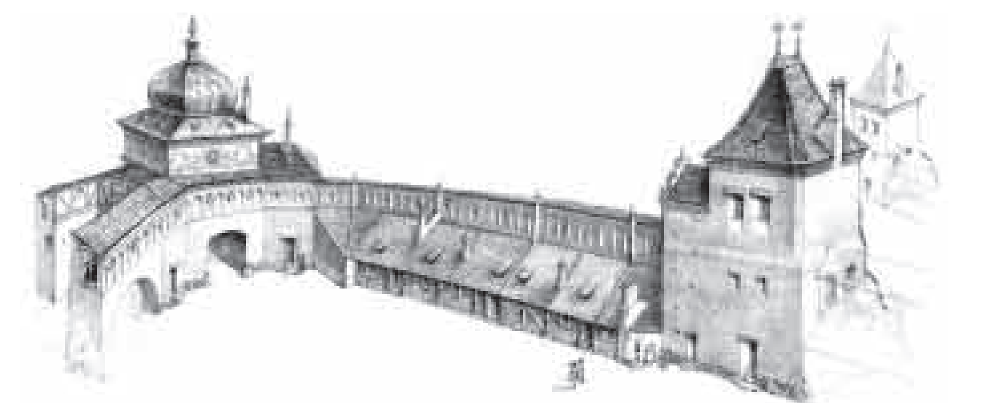
— Ім трэба клапаціцца пастаянна і трэба яго да нейкага парадку даводзіць. Таму абавязкова трэба выбраць нейкі рубеж, які дазволіць стварыць замак у поўнай яго велічы, той перыяд, калі ён быў у сваім росквіце. Калі гаварыць пра сённяшняе існаванне, то чым ён адрозніваецца ад звыклай казармы? (*смех*) Тым больш што праект, які прапануюцца, змяшчае ўсё тое, што ёсць — гэта ўсё застаецца. Толькі ён прыводзіцца ў той выгляд, які быў у часы Стэфана Баторыя.

— І гэта прапануе галоўны спецыяліст Беларусі па Старым замку Уладзімір Бачкаў?

— Іншага праекта на сённяшні дзень няма. Крытыкуюць той праект, але іншага альтэрнатыўнага няма. Давайце, хай ён будзе такі, як зараз. Я не ведаю, можа каму гэта падабаецца — замест замка мець казарму. Адзін з крытыкаў прапануе вярнуцца да замка з XVIII стагоддзя. Прабачце, калі б так зрабіць, то пасля рамонту ніхто не пабачыў бы ніводнай розніцы. Што тычыцца праекта архітэктара Бачкава, маю такое ўражанне, што тыя людзі, якія яго крытыкуюць, яны настолькі геніяльныя, што яны глянулі адным вокам і ўсё зразумелі. А тыя, якія працавалі над праектам вельмі недалёкія, мала адукаваныя, нарысавалі сабе, і ўсё. Гэта вельмі вялікая праца. Мэта такая, каб замак быў набліжаны да таго з часоў Санці Гучы. Ёсць спорныя моманты: Бачкаў настойвае на стварэнне камяніцы.

— Але напэўна Бачкаў кансультаваў праект з Вамі?

— Кансультаваў. Камяніца, на яго думку, павінна знаходзіцца ў двары замка пры сярэдняй вежы. Яе відаць на гравюры Тамаша Макоўскага 1600 года. Макоўскі зрабіў сваю гравюру праз 15 гадоў як быў пабудаваны замак. Гэта самая такая блізкая крыніца да часоў Санці Гучы. На гравюры відаць побач з сярэдняй вежай вялікі гмах. Гэта не проста пабудова, гэта сур'ёзны будынак і цяжка сабе ўявіць, каб Макоўскі маляваў тое, чаго не было. Бачкаў праектуе той будынак. Археалагічныя раскопкі з 2015 года высветлілі, што гэты будынак быў, але не ў гэтым месцы, дзе яго бачыць Бачкаў. Трошкі ўбок. Вельмі цяжка пагадзіць архітэктурныя меркаванні Бачкава, заснаваныя на гравюры Макоўскага, і вынікі археалагічных даследаванняў. Калі б гэта ўдалося зрабіць і былі б гатовы праект, было б добра. Аднак на сённяшні дзень ёсць толькі праект Бачкава.

Стары замак на малюнках Паўла Татарнікава паводле матэрыялаў Мікалая Ваўкова

— На якім этапе ажыццяўленне знаходзіцца праект Бачкава?

— На сённяшні дзень Міністэрства культуры ўзгадніла ягоны праект. Праўда, з вельмі складанымі акалічнасцямі, але калі праекціроўшчыкі гэта вытрымаюць, тады праект узгоднены.

— Нават калі сур'ёзныя гісторыкі з праектам не пагаджаюцца?

— Меркаванні гісторыкаў асноўваюцца на інвентарах сярэдзіны XVII стагоддзя. Якраз былі яны пісаны напярэдадні патопу. У іх такі падыход, што калі ў інвентары штосьці неапісанае, то так пэўна было. Аднак мы дакладна ведаем, што на замку некаторыя будынкі існавалі, але ў інвентарах яны неапісаныя. Няма ні адной крыніцы, якая поўнасцю заслугоўвае даверу. Гісторык глядзіць на гэта ўсё як архітэктар. Яму каштоўнасць гэта задумка Гучы. Мікалай Воўкаў глядзіць на стары замак з пункту гледжання гісторыка. Для яго важнае ўсё, што адбывалася ў Старым замку, усё што было створанае ў тыя даўнія часы — для яго ўсё гэта мае каштоўнасць. Для Воўкава тое, што ёсць на сённяшні дзень, гэта вельмі-вельмі важна і ён безумоўна са значна большым даверам як Бачкаў ставіцца да інвентароў. Аднак, паўтараю, інвентары напісаны праз 65 гадоў пасля таго, як Гучы будаваў замак, і нельга іх лічыць поўнымі. Яны проста апісвалі маёмасць, якая тады была. Па інвентарах, таксама як па гравюры, вельмі цяжка сказаць, што мы маем поўныя крыніцы.

— А Вы самыя хто па адукацыі?

— Я — гісторык. (*смех*)

— То пэўна крыху падзяляеце сумненні Ваўкова?

— Як Вам сказаць? Я апрача таго, што гісторык, таксама кірую музеем. Людзі могуць выказваць свае меркаванні. Папраўдзе музей на сённяшнія патрабаванні вельмі састарэлы, экспазіцыя саракагадовай даўнасці. Можна было б сказаць: «Ну, давайце пакінем такі, якім ёсць гэты замак, пабудуем новую экспазіцыю». Я ведаю, што экспазіцыя, гэта вельмі дарагая штука. Адзін зал — гэта 20 тысяч новых рублёў. Там ацяпленне з канца 1960-х гадоў, дах як рэшата... Разумееце, каб яго асучасніць, патрэбны вялікія грошы. Калі ўжо рамантаваць, то можа варта зрабіць штосьці больш вартаснае?

— Дзякую за размову.

Гутарыла **Уршуля ШУБЗДА**

Францішак Берніковіч. Успаміны і запісы (2)

Зліквідаваць заразу. Пачаткі ваеннае структуры

Беларускія патрыятычныя сілы дакладна ведалі, што дае ваенная структура. Пасля роспуску школьнага батальёна ў Глыбокім сарганізавалася ваенная ўправа. Кіраўніком яе быў Лазараў, былы камандзір батальёна. Лучнікам быў выбраны Янка Бука. Такія ўправы ўзнікалі ў кожнай акрузе. У цэнтры — у Менску — Францішак Кушаль быў назначаны кардынаваць беларускія ваенныя справы.

У сакавіку 1943 г. арганізаваны быў беларускі батальён, які зваўся штурмавым. Пачаткова інструктарамі ў батальёне былі немцы і латышы. Кушаль рашыў пазбыцца чужога элементу і замясціць яго беларускімі кадрамі. Даў сігнал Лазараву, каб сабраў групу падафіцэраў. І ў гэты час прыбывае да нас Янка і кажа: „Цябе бяруць у войска. Заўтра раніцай едзеш у Менск”. На вакзале сустракаю сяброў з Докшыц: Рандарэвіча, Кавалеўскага і яшчэ аднаго, прозвішча якога не помню. З вакзала ў Менску нас кіруюць у штаб Ф. Кушаля. Кушаль сардэчна нас прывітаў. Уручыў нам пасведчанне авансу на падафіцэра і самаходам завезлі нас у казармы каля Сосенскага тракту.

Беларускі батальён меў у сваім складзе дзве роты ў Менску, трэцюю роту ў Вялейцы, чацвёртую — у Баранавічах і пятую — у Глыбокім. Пасля трэцюю роту назвалі штрафной, у якой і я меў шчасце пабываць праз цэлы 1944 год. А гэта таму, што ў яе складзе былі былыя партызаны-радзівонаўцы. У ёй служыў беларус з Невеля — добры кулямётчык Чырвонай Арміі. Нямецкае і беларускае камандаванне найбольш давярала кулямётчыку з Невеля. Ваенная падрыхтоўка батальёна ў складзе першай і другой роты працягвалася тры месяцы, пасля чаго батальён атрымаў ваенную службу. У адзін чэрвеньскі дзень па загадзе была сарганізавана зборка батальёна. Усе жаўнеры на плячах мелі ранцы, а пры пасе была прымацавана вайсковая лапатка. Жаўнерам быў адчытаны загад: пешшу дайсці да таварнага вакзала, а пасля далей цягніком у вызначанае месца. Была ім вёска „х” два кіламетры ад Негарэлага. У гэтай вёсцы пачалася наша ваенная ахоўная служба. Нашым заданнем было арганізаваць ахоўныя патрулі ў вёсцы „х” і ў паблізкіх вёсках. Упершыню мы заўважылі, што ахоўваем спакой жыхароў вёскі, не дазваляем рабаваць насельніцтва польскім і савецкім партызанам.

Зжыліся нашы жаўнеры з жыхарамі вёскі, а перш за ўсё з моладдзю — арганізавалі сумесныя гулянкі на пляцоўцы пры школе. Некаторыя з іх завялі бліжэйшыя кантакты. Аднак спакойнае жыццё жаўнера было перарвана загадам: першую і другую роту скіраваць у кірунку Лепеля.

Удзень 4 ліпеня на дарозе затрымаліся тры самаходы. І рота дастала загад пакавацца і грузіцца звязамі ў самаходы. Толькі мы памясціліся, бачым — імкнуцца яшчэ тры самаходы з жаўнерамі другой роты. Цэлым батальёнам імкнем на Койданава, а далей на Менск. Едучы праз Менск, кожны пытаў сябе, ці едзем у казармы. Але бачым — самаходы павярнулі ў кірунку Барысава. З Барысава паехалі на поўнач, каб пазней звярнуць улева цераз Беразіну. Затрымаліся на пару мінут у Зембіне. І зноў на поўнач. Ужо былі хіба блізка Лепеля, калі перараздзеліся праз лясную палянку, а на ёй — невялічкая вёска і перапалоханыя жыхары пачалі скрывацца. Не знаю, які план мелі немцы для гэтай вёскі, але калі людзі навязалі лучнасць з намі, нашы камандзіры былі спакойныя: „вёсцы нічога дрэннага не станецца”. І так прысутнасць беларускіх жаўнераў дала спакой жыхарам вёскі. А калі гэта ўжо было відаць, кантакт людзей вёскі з намі яшчэ ўзмацніўся.

■ Францішак Берніковіч з вучнямі

Праехаўшы пару дзясяткаў кіламетраў, апынуліся мы ў Лепелі. Якая мэта нашага падарожжа на поўнач — ніхто не ведаў. Не знаю, ці ведалі нашы камандзіры — хіба не. У адзін спякотны ліпеньскі дзень наш батальён праз горад берагам вялікага возера маршыраваў на ўсход, да мястэчка Камень. З Каменя лясной дарогай страхавальным маршам прасоўваліся мы на поўнач. У канцы жаўнеры першага звязу даносяць, што знайшлі станкі кулямётаў „Максім”. Пасля бачым паляну з вёскай на ўзгорку, з якой быў чутны мінамётны агонь — на захад, а з захаду артылерыйскі агонь па вёсцы. Вёска пачала гарэць. У гэты момант з месца, адкуль ішоў артылерыйскі агонь, кранулася калона войск на конях. Гэта быў акружаны батальён нямецкай коннай арміі. На вазах везлі пабітых жаўнераў. Толькі цяпер мы даведаліся, што нашым заданнем было вызваленне немцаў з акружэння. Гэта нам удалося без выстралу, дзякуючы тактыцы „знайсціся знянацку” ў вызначаным месцы — так як рабіў Усяслаў Чарадзей.

На адпачынак у родную старонку

Пасля паспяховага выканання задач наш батальён пайшоў у адпачынак. Наш першы звяз атрымаў месца размяшчэння ў Глыбокім. Мясціліся мы ў беларускай гімназіі над Кагальным возерам. Нашым заданнем было паказанне насельніцтву Глыбоччыны, што апрача польскай партызанкі АК і савецкай ёсць яшчэ іншая сіла, якая з'яўляецца тут гаспадаром. Пачаліся парадныя маршы па горадзе. Прыглядаліся людзі да нашы бел-чырвона-белыя шчыткі на рукавах мундзіраў. Пасля нейкага часу мелі мы рэйд па Глыбоччыне: Глыбокае, Лужкі, Язна, Дзісна, Празарокі, Пліса, Глыбокае. Рэйд наш закончыўся без страт.

У канцы кастрычніка (мо лістапада?) наш звяз накіроўваюць у другое неспакойнае месца, дзе атаку вялі польскія элементы АК і другія. Тут у Лідзе па-бандыцку быў забіты Ян Пінкевіч, калі з дачкой ішоў пад руку праз горад. Дачка яго Аня працавала ў БНС. Наш звяз, уступаючы ў новы горад, праз камандзіраў Берніковіча і Куца стараўся наладзіць лучнасць з працаўнікамі БНС. І вось у Лідзе, калі мы прыбылі ў горад, першым нашым абавязкам было пазнаёміцца з працаўнікамі БНС. Заходжу я з Куцам у бюро і прадстаўляюся, што ад сённяшняга дня з'яўляемся гаспадарамі горада.

— Дзякуем, даражэнькія, што прыбылі да нас, а так бы палякі нас вымарадавалі, — сказала прыгожая супрацоўніца БНС — Аня.

Ад гэтага часу яна з сімпатыяй адносілася да мяне і майго сябра Куца.

Польская правакацыя ў снежні 1943 г.

Польскім элементам цяжка было пагадзіцца, што ў Лідзе знаходзіцца беларускі звяз, які быў гонарам усіх беларусаў. Калі адбываўся рэйд па горадзе ў поўным узбраенні, мясцовыя дзяўчаты абкідвалі жаўнераў кветкамі. Але адначасова чутны былі злосныя пагрукі польскіх элементаў у горадзе. Жаданнем іх было як-небудзь пазбыцца з горада звязу — гонару беларусаў. І вось у адну вёску блізу Ліды прыбыла рота немцаў. Польскаму кіраўніцтву прыйшла думка, каб гэтую падзею выкарыстаць у сваіх інтарэсах. І так па загадзе кіраўніцтва АК высылаецца чалавек з дакладам, што ў вёсцы „х” знаходзіцца нейкая партызанка. Хто будзе ачышчаць вёску? Паводле іх, беларускае войска. І будзе тады нагода разбіць беларускі звяз — гонар беларусаў. Такі даклад трапляе ў СД Ліды. Камандзір СД Гільдэнбрандт скіроўвае першы звяз ачысціць вёску. Гэтым самым даказаў ён, што яго ваенныя веды былі слабымі. У наступленні павінна браць удзел тры разы больш войска як у абароне (3:1, а было 1:3). Праўда, падмацаваў ён звяз дружынай Арганізацыі Тодта.

У снежні перад Калядамі памясцілі нас у самаход і павезлі незнаёмай вуліцай Ліды. Апынуліся мы ў ваколіцах Ліды. Пад'ехалі к ляску, пры якім знаходзілася гаспадарка беларускага селяніна. У лесе мела быць паляна, дзе знаходзілася вёска — нібы апанаваная партызанамі. Калі камандзір СД спытаў селяніна, ці ў той час былі на дварэ: „У вёсцы ёсць партызаны?”, гаспадар адказаў па-беларуску: „У вёсцы немцы”. Камандзіра агарнула злосць, калі пачуў перавод слоў селяніна. Дастаў ён аўтаматам па галаве. І другі раз пытаецца: „У вёсцы партызаны?” — „Не, немцы” — чуецца адказ. Згневала гэта Мялешку. Па бітве была нагода прыпомніць гэтыя словы. Зрабіў гэта не хто іншы, толькі камандзір роты, якая знаходзілася ў вёсцы. Ён быў ранены ў руку.

Бітва

Звяз наш размясціўся на ўскраіне паляны, супраць вёскі. І так стоячы мы не ведалі, хто наш вораг. Па загадзе лейтэнанта Мялешкі: «Наперад! Заняць вёску!» другая дружына заатакавала вёску злева, а трэцяя дружына з дружынай Арганізацыі Тодта — справа. Калі немцы ўбачылі атакуючых вёску моцным кулямётным агнём, адразу спынілі атакуючых. Толькі жаўнеру Анісеровічу ўдалося падысці блізка вёскі. І ў той момант ён быў ранены ў калена. Ад моцнага болю пачаў крычаць. Мялешка, бачачы гэта, даў загад: «Берніковіч! Ка мне!». І так мы з Мялешкам апынуліся каля раненага Анісеровіча. Немцы ўбачыўшы нас — групку — яшчэ больш жорсткім агнём пачалі біць па нас. Анісеровіч дастаў кулю ў галаву і так зваліўся нежывы. Мялешка сказаў мне вяртацца ў лес, але было гэта наўпрост агню. Я падказаў яму адысці больш улева — на пожню, дзе памежак нас будзе засланяць. Для Мялешкі было гэта запозна — быў хіба ранены ў бруха або грудзі. Я на памежку знайшоў даволі грубую бярозу і ёю засланіў сабе галаву. Страляў далей па вёсцы і ў гэты момант куля, прайшоўшы праз бярозу, разбіла мне карабін. У той час Мялешка бачачы, што я застаўся без карабіна, кінуў мне свой аўтамат, а сам — бачу — канае. У такой сітуацыі я рашыў паўзком дабрацца да стадолы. Калі апынуўся дзесь 20 метраў ад яе, пачуў страшны гук у паветры. Гэта куля ўдарыла мне па крыжы, але гэтая рана не пазбавіла мяне хады. Устаў і вольна накіраваўся да стадолы. Чуў я як свісталі кулі, але на шчасце не па маім целе, а па плашчы і кажушку. Я хутка знізіўся за стадолай і ў той час падскочыў наш санітар і пад руку завёў мяне да самахода. На самаходзе было ўжо двух жаўнераў — адзін з маёй дружыны: Бурыновіч Янка, а другі — з Тодту. У гэты час я страціў памяць і не помню, калі апынуўся ў нямецкім шпіталі, дзе мне зрабілі, што трэба. Пашчасціла мне, што куля зрабіла толькі равок у пазваночніку. На другі дзень у рану змясцілі гумовую трубку, каб сцякаў праз яе гной і тады я адчуў сябе вельмі крытычна. Немцы, якія ляжалі каля мяне, падумалі, што мне прыходзіць канчына. І так прайшлі Каляды і Новы год. Калі прыйшоў я да памяці, убачыў на сваім століку шмат бутэлек. Былі ў іх шампанскае і каньяк. Даведаўся, што перад Новым годам прынеслі іх дзяўчаты з БНСу.

Калі адведаў мяне сябра Куц, аддаў я яму ўсе бутэлькі з просьбаю сарганізаваць нашым жаўнерам вечар з дзяўчатамі. Хутка я пачаў папраўляцца. Мог ужо хадзіць і такім чынам адведаць свайго жаўнера — Бурыновіча. З ім ляжаў жаўнер, з якім я пасля падружыў. Навучыўся ад яго дзвюх беларускіх песень: «Вярба» і «А я бедны, а я голы, я прыехаў з Мэйшаголы». Калі здароўе маё папраўлялася так, што мог свабодна хадзіць, адведаў Вільню, а з сябрам, які вучыў мяне песень, адведаў яго дом у Мэйшаголе. У лютым 1944 г. звольнілі мяне са шпіталя, а камандзір у Лідзе даў мне аздараўленчы водпуск, які я ледзь выкарыстаў.

(працяг будзе)

Францішак БЕРНІКОВІЧ

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.bialystok.pl)

www.e-zorka.pl

зорка

для дзяцей і моладзі

Усе нашы пявучыя дашкольнікі, вучні і гімназісты робяць усё, каб прыехаць на цэнтральны агляд конкурсу «Беларуская песня». Сёлетні фінал адбыўся 12 мая г.г. у Бельску-Падляшскім ды як заўсёды прыцягнуў шматлікіх выканаўцаў. Камісія ў саставе Марта Врублеўская, Аліна Нігярэвіч і Мацей Муха назначылі лаўрэатаў.

Оля Яроцкая

Найлеш ацэненыя спевакі!

У катэгорыі класаў 0-III:
САЛІСТЫ:

I месцы: **Марта Васькоўская** і **Кася Васькоўская** з Гайнаўскага дома культуры.

II месца: **Оля Сцепанюк** з Садка № 14 у Беластоку, **Ніна Нічыпарук** з Праваслаўнага садка ў Бельску-Падляшскім і **Аляксандра Волчук** з ГДК.

III месца: **Юліта Алексяюк** з Садка № 14 у Беластоку.

Вылучэнне атрымала **Каліса Пятроўская** з ПШ № 4 у Беластоку.

ДУЭТЫ, ТЭРЦЭТЫ, КВАРТЭТЫ:

I месца: тэрцэт **Юлія Алексяюк, Зося Галубоўская, Оля Сцепанюк** з Садка № 14 у Беластоку.

II месца: тэрцэт **Ганна Волчык, Ізабэля Пятрочук, Марта Галёнка** з Садка № 2 у Гайнаўцы.

У катэгорыі класаў IV-VI:
САЛІСТЫ:

Гран-пры: **Бартэк Келса** з ПШ № 3 у Бельску-Падляшскім.

I месца: **Зося Філіпюк** з ГДК.

II месца: **Адрыян Данілюк** з ДК у Гарадку, **Наталля Пятрочук** з ГДК.

ДУЭТЫ, ТЭРЦЭТЫ, КВАРТЭТЫ: **Аня Салавянюк, Марына Місяюк** з НШ свсв. Кірылы і Мяфодзія ў Беластоку.

У катэгорыі класаў I-III гімназіі:
САЛІСТЫ:

I месца: **Марыя Савіцкая, Іза Карчэўская** з ГДК.

II месцы: **Наталля Алексяюк** з ДК у Гарадку, **Кася Дружба** з ГДК.

III месца: **Анеля Хмур** з ПШ № 3 у Бельску-Падляшскім.

Вылучэнні атрымалі **Вераніка Федарук** з БДК і **Мартына Белавежац** з Чыжоў.

ДУЭТЫ, ТЭРЦЭТЫ, КВАРТЭТЫ:

I месца: **Лена Пасечнік** і **Карына Астроўская** з ПШ № 3 у Бельску-Падляшскім.

II месца: **Оля Яроцкая, Адрыян Данілюк, Цэзар Данілюк** з ДК у Гарадку.

III месца: **Уля Алексяюк, Анеля Хмур** з ПШ № 3 у Бельску-Падляшскім.

Вылучэнне атрымаў **Дуэт «Антракт»** з БДК.

Вакальныя і вакальна-інструментальныя калектывы:

I месца: **«Вясёлка»** з Садка № 14 у Беластоку, **«Лямонкі»** і **«Малы ГДК»** з ГДК.

II месца: **«Лянок»** з Праваслаўнага садка ў Бельску-Падляшскім, **«Капрыс»** з ПШ № 3 у Бельску-Падляшскім, **Гурт з Чыжоў**.

III месца: **«Ручнічок»** з ПШ № 3 у Бельску-Падляшскім і **«Вясёлыя ноткі»** з Садка № 14 у Беластоку, **«Жэўжыкі»** і **«Вяночак»** з ПШ № 3 у Бельску-Падляшскім.

Хары:

II месца: **Хор БДК.**

III месца: **Хор класаў I-III** з НШ свсв. Кірылы і Мяфодзія і **«Баламуткі»** з ПШ № 4 у Беластоку.

Конкурс «Беларуская песня» арганізавала Таварыства беларускай культуры.

ЗОРКА

(фота racyja.com)

Дзеткі з НШ свсв. Кірылы і Мяфодзія

Адрыян ДАНІЛЮК,
КШ у Міхалове

Эга

Крыху таго,
Крыху гэтага.
Выходзіць цалкам,
цалкам эга.
Вельмі мілае,
Можна сказаць,
І культуры трэба знаць.

Габрыеля ГРЫКА
Азяблы, КШ у Міхалове

Радасць

Калі апошні званок
адазвецца?
Калі сёння ў хату ўвайду?
Калі да мамы сваёй прыпаду?
Калі раскажу пра ўсенькі
дзень свой?
Тады радасна мне...
Тады цёпла на душы...
Тады ўсё яснае
як маміны вочы...

УВАГА КОНКУРС! № 21-17

У стаўку купаўся,
Ды сухім астаўся.
І пайшоў, гарласты,
у чырвоных ластах.
Г....

(У. Мацвеенка)

Разгадайце загадку, адказ дашліце ў „Зорку” да 4 чэрвеня 2017 г., найлепш па электроннай пошце. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Загадкі з роднай хаткі

Адказ на загадку № 17-17: мурашнік. Узнагароды, наклейкі, выйгралі Мацей Путко з НШ свсв. Кірылы і Мяфодзія ў Беластоку, Мартына Цярэшка з Бабік, Томэк Ваўжэнюк з Нарвы, Аляксандра Бакун з КШ № 1 у Гайнаўцы, Наталля Маркевіч з Бельска-Падляшскага. Віншуем!

Тамаш ХАРКЕВІЧ
Новая Лука, ПШ у Нараўцы

Маці

Калі я быў маленькі,
маці мне спявала
і маю калыску
нагой калыхала.

Калі падрос ужо,
спяваць мне не трэба,
а хачу паесці
смачнага абеду.

Я ўжо падрос,
хачу сваёй маці,
колькі сілы маю,
цяпер дапамагаць.

Прынясу я вугалю,
памыю падлогі,
каб маёй матулі
не балелі ногі.

Вершы Віктара Шведа

Удалая абарона

Калі божую кароўку
Атакуе нехта знОўку,
Яна выдзяляе вадкасць
Што і нюхаць гэта гадка.

А ўсе ворагі заўсёды
Уцякаюць ад смуроду
І кароўка дарагая
Будзе надалей жывая.

Муха на столі

Чаму муха нікалі
Не спадае са столі?
Яна ходзіць над намі
Дагары нагамі.

Ліпкіх валаскоў многа
Маюць мушыныя ногі
І яны не дазволяць
Каб упала са столі.

Рыбалы не здаюцца!

Ні адзін беларускі конкурс ці агляд не можа абысціся без іх. Яны дэкламуюць вершы, спяваюць песні, выступаюць са спектаклямі на сцэне. Той, хто дакладней прыглядзіцца гэтым дзецям, убачыць паслядоўнасць. Усе яны дарастаюць з роднай мовай на сцэне. І, нягледзячы на перашкоды, яны не здаюцца!

Ці ведаеце пра каго мова?

Мова, вядома, пра дзяцей з Рыбалаў. І пра іх цудоўную паню Лідку Мартынюк, апякунку, інструктаркуі папулярызатаркутворчасці на роднай, беларускай мове.

Не ўсе ведаюць пра адну складанасць. Дзеці з Рыбалаў не вывучаюць беларускай мовы ў школе. Звычайна, такія дзеці не маюць кантакту з літаратурнай мовай. Але ў Рыбалах знайшлі выхад. Усе свае веды на беларускія тэмы дзеці здабываюць у вясковым клубе, пад крыламі пані Лідкі і запрошаных ёю гасцей-інструктараў. Яны вывучаюць на памяць беларускія вершы і песні, апранаюцца ў народныя вышыванкі, танчаць і гуляюць у тэатр. І гэта не толькі з нагоды конкурсаў. Яны ўдзельнічаюць у вясковых мерапрыемствах, калядуюць, адзначаюць дажынкі. Некаторыя з іх, як Магдалена Андраюк, прыгожа размаўляюць па-беларуску. Гэта ўсё паказвае, што пані Лідка Мартынюк не толькі інструктар. Яна яшчэ класная настаўніца, якая ўмее прывіць любоў да роднай мовы.

У рыбалаўскім гуртку жыве прыгожы дух сяброўства, таму ў беларускіх конкурсах і святах выступаюць дзеці іншых нацыянальнасцей.

(гак)
фота Ганны Кандрацюк

фота Ганны Кандрацюк

Моладзь з Брэста ў Ніве

ПЯРУН
(з беларускай міфалогіі)

Пярун — паводле ўяўленняў беларусаў — велічны, статны, высокага росту з чорнымі валасамі і доўгай залатой барадою. Седзячы на вогненнай калясніцы, ён раз'язджае па небе, узброены лукам і стрэламі. Яго грымотны лук — каменны молат. Яго стрэлы — маланкі. Адным ударам свайго каменнага молата ён разбівае хмары. Нячысцікі бягуць на зямлю, але і тут іх даганяюць стрэлы Перуна. Нячысцікі любяць хавацца пад дрэвам, таму небяспечна станавіцца пад дрэвы ў час буры, бо тады пярун замест нячысцікаў можа забіць чалавека. Пры громе і маланках нельга басанож бегчы па камянях.

Польска-беларуская крыжаванка № 21-17

Szał, Mina, Czoło, Nóż, Park, Krzak, Wieloryb, Miraż, Słońce, Hasan, Szpak, Mig, Pawica, As, Prąd, Okno, Żak, Nizina, Szpinak, Parasol, Jar, Ocean, Kawa, Nietoperz, Wzrok

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы, з наклееным кантрольным талонам, на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку". Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку № 17-17:

Край, дах, луста, там, Об, бойка, яйка, ало, абшар. Каравай, бяда, той, лайк, думка, Ас, ар, хто, абібок.

Узнагароды, аўтаручкі і паштоўкі-дапаможнікі па вывучэнні беларускай гісторыі, выйгралі **Магдалена Якубюк, Юля Садоўская** з КШ з ДНБМ № 3 у Бельску-Падляшскім, **Вольга Мішчук, Марыюш Красько** з Арэшкава, **Аляксандра Паўлючук, Адрыян Максімюк** з НШ свсв. Кірылы і Мяфодзія ў Беластоку, **Габрыся Госцік** з Міхалова, **Габрыеля Кіячко** з Шудзялава, **Караліна Валентыновіч** з Бабік, **Зося Варанецкая** з КШ № 3 у Гайнаўцы. Віншуем!

Не мая

*Настала дажджлівая восень,
Кароткімі сталі сшарэлыя дні.
А ты мая, міла, прыгожа,
З другім адышла назаўжды.*

*Ты ўжо не мая, не мая, не мая!
І ад думкі бялее галоўка мая!
Вельмі сэрца баліць, мне цябе не забыць.
Не мая ты ўжо, не мая!*

*Цягнецца па палях бела павуціна
І туман за туманам сцелецца вакол.
Гай дажджлівы шуміць,
душа бедна баліць,
Калі нашу любоў пакідаеш.*

*Ты пайшла з другім назаўжды.
Асталіся ля хаты сляды.
Туман белы вакол.
Мы чужыя з табой.
Не мая ты ўжо, не мая.*

*Ты ўжо не мая, не мая, не мая.
І ад думкі бялее галоўка мая...*

Вясна

*Пачаў у гаю салавейка
весела спяваць.
Стала шэра зязюленька
яму памагаць.
Ой, спявалі й кукавалі
яны ўвесь вечар,
аж выйшаў ім месяц
на мілу сустрэчу.
Засвяцілі зоркі:
хочуць памагаць —
каб прыгожа было ў гаю,
сталі моцна зззяць.
Месяц крыху ўжо стаміўся
ды за хмару захіліўся
і пачаў чакаць,
можа ў гаю салавей
дасць яму паспаць?
А той усё далей
не спыніў спяваць,
усю ночку да рання
не кінуў свістаць.*

Сенакосы

*Там у полі пры дарозе
сядзіць хлопец на пакосе.
Сядзіць хлопец і думае,
што харошу дзеўку мае.*

*А дзяўчына маладая,
як ідзе, усё маргае,
на пакосы паглядае
і да хлопца прамаўляе:*

*«Ой ты, мілы мой сяброчак,
правядзі мяне кусочак,
пацалуй ты хоць разочак».*

*Хлопец траву косіць,
дзеўку абнімае.
А як месяц зыдзе,
іншу абнімае!*

*Рана хлопец косіць
і дзяўчыну просіць:
«Дзяўчына, кахана,
прыйдзі заўтра зрання».*

*Дзеўка прыйшла зрання,
пад дубочкам стала.
Стала і чакала,
слёзкі ўціраяла.
«Прыйдзі, прыйдзі, мілы,
яшчэ прыйдзі зноў...
Мы паразмаўляем
пра нашу любоў...»*

*Хлопец не прыходзіць.
Хлопец сена возіць
і другу кахану
за сабою водзіць.*

Валянціна МЯДЗВЕДЗЬ
Беласток

Бярозы

*Застагналі вакол белыя бярозы,
што ад ветру ўсе паламаліся яны.
Апусцілі галіны як зялёныя косы,
толькі плакаць слязамі яны не маглі.
Зашумелі над імі
клён і хваіны —
усе плакалі над нядоляй бяроз.
Зашумелі лугі і зялёныя нівы,
шчодра скінулі ім срэбра рос.
Задумаліся разам і сястрычкі рабіны
над болем кучаравых бяроз,
не шумеўшых ніколі ўжо з імі.*

Вера РАДЗІВАНЮК
Міхнаўка

Ліпа

*Расцвітаюць ліпы
Пахучымі кветкамі.
Пах кругом разносіцца
Вечарамі летнімі.
Пасядзім на лавачцы,
Дзе ліпа цвіце,
Паслухаем як пчолы
Вядуць свой канцэрт.
Лётаюць над ліпай,
Звіняць цэлы дзень,
А калі змяркае,
Ляцяць адпачываць,
Калі ўзыдзе сонейка,
З ліпаў нектар браць.
Калі дзень пагодны,
Працуюць увесь час
Лётаюць па кветках,
Цешаць усіх нас.*

Зязюлька

*Чаму ты, зязюлька,
Ужо больш не куеш?
Куды ты падзелася,
Адляцела дзе?
Штодзень кукавала
У садку на вярбе.
А цяпер не чуці,
Ужо больш не куе.
Хутка будзе восень,
Сумная пара
І нашы птушкі
Будуць адлятаць.
Зямля апусцее.
Без спеву птушак
І нам будзе сумна
Без іх галасоў.
Усю зіму доўгую
Будзем іх чакаць,
Калі зноў вясною
Да нас прыляцяць.*

Буслы

*Буслы маладыя
Вучацца лятаць.
Хутка трэба будзе
Гнёзды пакідаць.
Кружыцца над гнёздамі.
Першы іх палёт.
А пасля над вёскаю,
Блізенька да гнёзд.
Палётам кіруюць
Старыя буслы,
Так каб не здарылася
З дзеткамі бяды.
А калі навучацца
Добра ўжо лятаць,
Збяруцца ад нас
У вырай адлятаць.*

Дзяцел

*За аконцам сонца
Свеціць весяло,
Але ж так не грэе,
Халоднае яно.
Птушкі не спяваюць,
Адляцелі ўсе.
Толькі скача дзяцел
На старой вярбе.
Бадае вярбіну,
Дзе трухлявы сук,
Ці вярба здарова:
Стуку-стуку-стук!
З галіны на галіну
Скача доктар той,
Сваёй моцнай дзюбай
Абстуквае кругом.
Каб была здаровай
І не мела ран,
Чарвей выцягае
Той чубаты пан!*

Капліччка з крынічкай у Завыках

Пра рукатворныя і прыродныя абярэгі

З Беластока ў Страблю найзручней дабрацца поездам. А калі цягнікі з Беластока ў Страблю не ездзяць? Тады таксама поездам.

Злажу з цягніка на станцыі ў Лапах. Калі заязджаў туды на аўтобусе, здавалася, што ў Лапах лабірынт вуліц, па якім толькі шафёр ведае, як прабірацца. Але вось калі самому давялося завітаць на тыя вуліцы, то яны аказаліся не надта загадкавымі. У напрамку Суража дарога даволі простая, а з першага ўзгорка за Лапамі нават у непразрыстае надвор'е відаць ужо вежу суражскага касцёла.

У Суражы невялікая змена. Макет сярэдневяковага гарадзішча, які па цячэнні Нарвы быў злева перад мостам, цяпер апынуўся за мостам — у менш даступным месцы, а там, дзе макет быў раней, зараз пункт пракату байдарак, які так і называецца — „Байдарка".

Ад Суража падаюся на ўсход, у напрамку Завык. На ўзгорку зараз за горадам месца колішніх праваслаўных могілак. З супрацьлеглага напрамку, ад касцёла, што зараз на Замкавай гары, даходзіць з мегафонаў голас касцельнага кантара.

У Канцавізну не заязджаю, бо не маю ўпэўненасці ці адтуль у Завыкі будзе прыстойная дарога. Але калі з шашы адгаліноўваецца вузенькая асфальтоўка ў Завыкі-Ферму, спакушаюся...

На гмінным партале Марта Сокул так піша пра гэтую мясцовасць: „**Pierwsza wzmianka o wsi Zawyki Ferma pochodzi z 1558 roku. Wcześnie znajdował się tam folwark i siedziba starosty suraskiego. Z pewnością nie rezydowali tu wszyscy dostojnicy, pełniący funkcję starosty. W XVII wieku w dworze mieszkali zwykle ich zastępcy-podstarostowie. Starosta wraz z rodziną mieszkał w drewnianym dworze, położonym nad rozlewiskami Narwi. W otaczających dwór dwóch oficynach mieszkała służba i obsługa dworu, rozlokowane w pobliżu zabudowania gospodarcze, stawy i ogrody zapewniały starostom wygodne życie. Współcześnie po założeniu dworskim nie pozostał niestety żaden ślad. W czasach zaboru pruskiego i rosyjskiego w folwarku mieszkali urzędnicy państwowi. Obecny kształt wieś zawdzięcza prawdopodobnie reformie uwłaszczeniowej z 1864 roku. Ponad stuletni drewniany krzyż morowy (tzw. karawaka), znajdujący się na wschodnim krańcu Zawyk Fermy, jest świadectwem licznych epidemii, które trapiły mieszkańców wsi i całego regionu w minionych stuleciach**".

Згаданы крыж сапраўды вельмі стары; па ўсім відаць, што ён ужо некалькі разоў падгніваў і людзі, адкінуўшы гнілое, укопвалі яго зноў. Насупраць гэтага засцерагальнага крыжа значна навейшы праваслаўны крыж, пад якім надпіс „Сей крест сооружен православными жителями деревни" і дата 28 мая 2000 года. Складана мне здагадацца, з якой нагоды была абрана такая дата. У праваслаўным календары ў той дзень адзначаюцца Пахом, Ісай і Дзмітры. Беларускі народны каляндар так характарызуе гэтую дату: „На Пахома амаль усюды дазвалялася ўсё рабіць, але паколькі ён лічыўся галоўным чынам агародным святам, то абавязкова стараліся пасадзіць агуркі: «Пасееш агуркі, калі Пахом — будзеш хадзіць з мяхом», г. зн. збярэш шмат агуркоў на агародзе"...

А цяпер у даўніну, пра стары той крыж, які на Усходзе называюць патрыяршым, а на Захадзе латарынгскім, пры чым патрыяршы крыж можа яшчэ мець трэцюю, перакошаную перакладзіну знізу; апошні часта сімвалізуе Праваслаўную царкву і распаўсюджаны пераважна на ўсходзе Еўропы, калі латарынгскі — на захадзе. Шасціканцовы крыж з'явіўся першапачаткова на Усходзе і верагодна першыя славянскія місіянеры ад Кірыла і Мяфодзія з'явіліся з ім у Нітранскім княстве, якое дало пачатак Вялікамараўскай дзяржаве. Дарэчы, шасціканцовы крыж прысутны ў гербе сённяшніх Венгрыі і Славакіі, у якой і Нітра. Гэта з поўдня, а вось на поўначы шасціканцовы крыж з'яўляецца ў гербе Ягелонаў і іх дзяржавы — Вялікага Княства Літоўскага — „Пагоні", дзе ён на шчыце вершніка. А ў Вільню крыж трапіў верагодна з Полацка; Вікіпедыя: „Крыж Еўфрасінні Полацкай — шэдэўр злотніцтва часоў Сярэднявечча, напрастольны крыж, выраблены ў г. Полацку для царквы Свята Спаса па заказе прападобнай ігумені Ефрасінні Полацкай майстрам Лазарам Богшам у 1161 годзе. Мае шасціканцовую форму, вышыня — 51,8 см. Згублены ў час Другой сусветнай вайны і да гэтага часу не знойдзены..." — „Пагоня" ў дзяржаўным гербе Літвы, у гербе Беластоцкага ваяводства, Беластока, Драгічына, Браньска, Седльцаў... А ў дзяржаўным гербе Рэспублікі Беларусь была да Лукашэнкі...

І яшчэ адна вытрымка з Вікіпедыі: „**Karawaka, krzyż choleryczny, krzyż morowy — krzyż pochodzący z miasta Caravaca w Hiszpanii. W czasie trwania zaraz rozprzestrzenił się na wschód, bardzo popularny w Polsce pod koniec XVIII, w XIX i na początku XX wieku. Krzyż karawaka był też amuletem przeciw wielu nieszczęściom i chorobom, wypadkom i nagłym zgonom, klątwom, kradzieżom, burzom, piorunom czy bezsenności**". А ў Іспанію гэты крыж трапіў з Леванта...

Зараз за згаданым крыжам і сама вёска Завыкі. Распаложаныя побач ракі Нарвы Завыкі лічацца адным з найбольшых бусліных гняздовішчаў — у вёсцы налічваецца каля сарака гнёздаў гэтых спадарожнічаючых чалавеку птушак. Агульна прынята лічыць, што сабака з'яўляецца найбольш з жывёл чалавека разумеючым. Але буслы здаюцца ўвасабляць усю прыроду, якая з вясною вяртаецца да нас так жа, як і буслы. Яны кружаць у тым жыццёвым цыкле, які з гадавой перыядычнасцю замірае і ўваскрасае; яны кружаць вакол зямелькі, так як і ў традыцыйных уяўленнях жыццядайнае сонейка. Таму яны ў людзей у асаблівай пашане. Вось старая клуня, з якой аблезла страха, але яе нельга раскідаць, бо на ёй буслінае гняздо...

Іна Швед з Берасцейскага ўніверсітэта: „Бусел з'яўляецца адным з самых частотных вобразаў арніталагічнага кода беларускай традыцыйнай духоўнай культуры. У народнай трактоўцы бусел — святая, божая, добрая, найлепшая, а таму вельмі шанаваная птушка. Спецыфіка паводзінаў і знешняга выгляду буслоў часта выводзіцца з роднасці з чалавекам, „адчалавечага" паходжання. Метамарфоза чалавека ў птушку выступае формай кары чалавека за асабісты грэх. У Ваўкавыскім павеце бусел — гэта паводле паходжання чалавек, які лякаў Бога з-пад моста, у Полацкім павеце — гаспадар, які карміў работнікаў жабамі. У Гродзенскай губерні буслы — душы людзей, якія пакутуюць за свае грахі. Так, лічаць, што буслы маюць душу, клякочуць да неба малітвы пра пакаянне грэшніка, належаць да хрысціянскай веры, жывуць каля людзей. Чырвоная дзюба бусла можа ўспрымацца як знак таго, што яму стала брыдка, калі Бог пакараў яго за непаслухмянства. Стаўшы птушкай, бусел селіцца побач з чалавекам, на стрэхах хат, ходзіць за земляробамі па полі, спрые людзям. Паўсюдна на Беларусі лічыцца, што жылое гняздо бусла на даху дома з'яўляецца шчаслівай прыкметай. Калі ж буслы не вярнуліся на весну ў сваё гняздо, то на той сядзібе неўзабаве нехта памрэ. Нездарма вяскоўцы гняздо для бусла ўладкоўваюць на хаце, гумне, дрэве, слупе ля жытла. За гэта бусел магічным чынам засцерагаў жыллё ад пажару або папярэджваў, што жытло спаліць пярун. Пры першай сустрэчы з буслам, як і пры першым каванні зязюлі, рэкамендуецца мець пры сабе грошы; грошы ў кішэні ў гэтым выпадку абяцаюць багацце, ключы — вялікі дастатак, а пустая кішэня — страту. Паводле народных уяўленняў, бусел з'яўляецца медыятарам паміж чалавечым і нечалавечым светам і падацелем не толькі ўраджаю, але і дзяцей, якія ўспрымаюцца як падарунак чалавеку з боку прыродна-касмічнага свету...".

Шчоўкнуў я здымак вываднога праваслаўнага крыжа, што на канцы Завык з боку Дакторцаў, Чараўкоў, прыходскіх Кажан. Падышоў да мяне пісьманосец, які сачыў за мною ўжо з Завык-Фермы. Расказаў ён мне крыху пра капліцу, што на канцы вёскі ды пра капліччку на крыніцы, пра якую я дагэтуль не ведаў, хаця ў Завыках неаднаразова бываў. Падаўся я ў напрамку лугоў за капліцай разгледзецца за тою крыніцай і капліччкай, але не там яна аказалася, а з боку вёскі, нябачная ад увахода на цвінтар. Між абодвума храмамі крыжовая дарога, пракладзеная цягам апошніх гадоў...

Гмінны партал пра вёску: „**W 1577 roku posiadała młyn z pięcioma kołami oraz trzy karczmy. Jej mieszkańcami w większości byli chłopi ruskiego pochodzenia, którzy po 1596 roku przeszli na wyznanie unickie, ale obok nich żyli także katolicy uczęszczający do kościoła w Surażu. W poł. XVIII wieku Ignacy Karniewski, generał wojsk koronnych, ufundował na potrzeby unitów istniejącą do dziś drewnianą kaplicę pw. Imienia Najświętszej Marii Panny. Jest ona jednym z najcenniejszych zabytków gminy. Obok niej znajduje się kapliczka z cudownym źródełkiem, pochodząca z tego samego stulecia. W XIX wieku kaplica została przejęta przez Cerkiew prawosławną**". Гэта сталася пасля Студзеньскага паўстання. А паўстагоддзем пазней праваслаўныя жыхары Завык выехалі ў бежанства, пакідаючы капліцы пустуючымі, чым пакарысталіся каталіцкія жыхары вёскі: „**Kościółek nasz dawny we wsi Zawyki, zabrany przez Rosjan, zamieniony został na cerkiew prawosławną, która w obecnym czasie dla braku prawosławnych pozostaje próżną i bezcelową. Ponieważ w tej wsi jest 40ro dzieci Polaków katolików, którzy dla braku odpowiedniego ubrania i wieku nie mają możności chodzenia do parafialnego kościoła w Surażu i z tego powodu pozostają okrągły rok bez Mszy Świętej i nauk głoszonych w kościele. My zaś rodzice pracując całe tygodnie na wyżywienie swych rodzin jesteśmy wyczerpani z sił i też w niedziele dla braku bliskości kościoła jesteśmy zmuszeni opuszczać takowy**", — пісалі ў 1918 годзе, пераймаючы апусцелыя храмы ў сваё валоданне...

У Страблю заглянуў я дзеля цікавасці, як прагрэсуе там праца па абнаўленні чыгуначнай лініі; праца там у той час была ў разгары, зніmaліся старыя рэйкі, аставалася старая падсыпка. За мостам, паміж Лешняй і Чараўкамі побач лініі чакалі новыя шпалы, тое самае і каля прыпынку Галоўкі-Вялікія...

А вось паміж Трычоўкай, Злотнікамі і Растолтамі трапіў я на загадкавы могільнік, рассечаны лясной дарогай. З аднаго боку два лацінскія крыжы, з другога — два візантыйскія. На адным з апошніх надпіс: „Здесь похоронены неизвестные жители деревни Золотники; мир праху их". Цяперашнія ўраджэнцы Злотнік не ведаюць, хто там пахаваны і калі. А вось у даўніх дакументах зафіксавана, што ў Злотніках у 1624 годзе ад пошасці вымерла трынаццаць сем'яў... Невыпадкова нашы людзі так шанавалі абярэгі...

Тэкст і фота **Аляксандра ВЯРБІЦКАГА**

Крыж каравака ў Завыках-Ферме

На цвінтары ў Завыках

Засталіся адно ўспаміны (4)

Наша брыгада «BR-9», як і восем іншых кінаперасовак, карысталася аўтамабілем маркі «Люблін» — машынай-усяходам з перадачай на чатыры колы. ВПК атрымала аўтамабілі ад войска, дзе выкарыстоўваліся ў якасці мабільных радыёстанцый. Унутры знаходзіліся тры спальныя месцы і камінак для абагравання. Можна было згатаваць абед на пераносным нафтавым прымусе. Быў і столік на канцылярскія прыборы. У чатырох заглыбленнях усярэдзіне трымалі мы пасцель, харчовыя прадукты, затым быў асобны адсек на агрэгат. Над столікам знаходзілася лямпачка для асвятлення з акумулятара. З боку было маленькае акенца з прызначэннем для праекцыі кінасеансаў з аўтамабіля. Гэта быў наш домік на колах.

Першую ноч у якасці кіношніка правёў я ў Іванках-Рагозах у кампаніі кінамеханіка Аліка Чарняніна, савецкага рэпатрыянта і шафёра Валодзі Скепкі родам з Барка, што непадалёк Хітрай на Гайнаўшчыне. Абодва жанатыя. Алік абсталяваўся ў Гайнаўцы. Пабудаваў разам з братам домік па вуліцы Пралетарыяцкай. Жыў з прыстарэлай матуляй Барбарай. Як пазней гаварыў, лічыўся палякам, таму вярнуўся на Радзіму. Ажаніўся з маладой прыгажуняй з Вышак. Валодзя Скепка ажаніўся з Зосяй Дубінскай, якая пражывала з бацькамі на калёніі ў Саках. Абодва пажаніліся «ў тэрэне», будучы кіношнікамі. Затым задумалі і мяне ажаніць. Паколькі я лічыўся навічком, дык вымушаны быў прыставаць на іхнія звычкі.

■ Курашаўскія запявалы. 1965 год. Фота Уладзіміра Сідарука

Тэрыторыя дзеяння брыгады «BR-9» была даволі разлеглая. Стан дарог быў ненайлепшы. У асноўным прыходзілася рухацца бакавымі ўхабістымі бездарожжамі, часам ненайлепшай якасці гравійкамі. Найгорш было вясною, восенню і ў зімовы час. У першым выпадку праблемай было балоцістае бездарожжа, зімою — нерасчышчаныя дарогі, снежныя сумёты. Але наш усяход па меры магчымасці спраўляўся з гэтымі праблемамі.

З Іванак-Рагозаў падаліся мы праз Нарву, Тыневічы-Вялікія і Тыневічы-Малыя ў Камень.Тыпова сялянская мясціна з драўлянымі забудовамі. З калёніяй налічвала больш за сорак дамоў. Вясковая крама (у прыватнай кватэры), чатырохкласная школа. Настаўнічала Тамара Садоўская. Прыезд кінаперасоўкі ў вёску для жыхароў лічыўся святочным днём. Асабліва дзеткі цешыліся нашаму прыезду, паколькі сеансы арганізаваліся ў час урокаў. Заўчасна рыхтавалі грошыкі — па 2 зл. — на білет. Аб тэрміне прыезду кіраўнік кінаперасоўкі заўчасна паведамляў школу. Пасылаў паштовую картку, у якой інфармаваў аб загалоўках кінакарцін для школьнікаў і дарослых, таксама аб тэрміне вячэрніх сеансаў. Школьнікі былі для кіношнікаў жывой рэкламай. Зразу ж па ўсёй вёсцы распавядалі аб прыездзе кіно. Але не толькі. Былі яны таксама пастаўшчыкамі бульбы, гароднiны і фруктаў. Хапіла сказаць малечам, што патрабуем бульбы, яек ці малака, а тыя неадкладна скакалі дамоў і прыносілі патрэбныя прадукты, а мы адплачваліся ім бясплатным уваходам на кінасеанс. Пасля прыезду ў Камень я падаўся ў канцылярыю ды па размове з настаўніцай рашылі арганізаваць школьнікам ранішнік. Дзеткі памагалі зносіць у залу апаратуру. Старэйшыя хлопцы завешвалі пледамі вокны. На ранішнія кінасеансы прызначаліся казкі і мастацкія фільмы, дазволены дзеткам ва ўзросце ад сямі да дванаццаці гадоў. Увечары арганізавалі мы сеансы для дарослых.

4 лістапада ў Курашаве адзначаецца дзень Казанскай іконы Божай Маці. У нашым маршруце гэтая вёска прапісана была на 5 лістапада. Забраўшы свае рэчы і праштампаваўшы камандзіровачныя бланкі ў школе, збіраемся ў дарогу. Трапляюцца спадарожнікі. Трох мясцовых кавалераў (з роварамі) хочуць пад'ехаць у Курашава на забаву. Паколькі залягла цемра, а дарога была балоцістая, дык папрасілі іх падвезці. Пагрузілі мы веласіпеды ў машыну і ў вясёлай кампаніі адправіліся на «адпустовыя» святкаванні.

(працяг будзе)

Уладзімір СІДАРУК

http://zbsunion.by

Беларускія студэнты ў асноўнай сваёй масе кантынгент даволі канфармісцкі і апалітычны. З большага іх не надта цікавіць палітыка ўнутры краіны, свае ўласныя правы яны не імкнуцца адстойваць, праяў салідарнасці з тымі маладзёнамі, якіх незаконна праследуюць улады, амаль няма. Нягледзячы на такое сумнае становішча, сярод беларускіх студэнтаў усё ж такі ёсць тыя, якія адчуваюць сваю адказнасць за Беларушчыну, а таксама ставяць на мэту абараняць правы вучнёўскай моладзі. Прыкладам гэтага з'яўляецца Задзіночанне беларускіх студэнтаў, сайт якога месціцца ў інтэрнэце па адрасе **http://zbsunion.by**.

Віртуальнае прадстаўніцтва студэнцкага аб'яднання пабудавана згодна з сучаснымі тэндэнцыямі ў вэб-дызайне. Там няма вертыкальнага дзялення на дзве ці тры часткі. Каб азнаёміцца са зместам, неабходна энергічна круціць кола камп'ютарнай мышкі, бо ўсе матэрыялы размешчаны гарызантальна, і вышыні манітора не хапае для цалкавітага адлюстравання. Выйсці на рубрыкі знаходзяцца толькі ўверсе цэлага выяўлення.

„Задзіночанне беларускіх студэнтаў з'яўляецца старэйшай моладзевай арганізацыяй краіны. ЗБС — гэта першы і адзіны нацыянальны студэнцкі саюз, прадстаўнік беларускіх студэнтаў у Еўропе, аб'яднанне са шматлікімі міжнароднымі кантактамі і выбітнай гісторыяй!" — сцвярджаецца на галоўнай старонцы сайта. Там жа даецца інфармацыя пра мэту існавання арганізацыі. „Наша місія — аб'яднанне беларускіх студэнтаў дзеля абароны сваіх правоў і інтарэсаў, дзеля павышэння якасці вышэйшай адукацыі, гэта барацьба за акадэмічныя свабоды і прасоўванне прынцыпаў Еўрапейскай сістэмы адукацыі, а таксама ўздым нацыянальнай самасвядомасці праз папулярызацыю беларускай мовы і культуры. З 2001 года ЗБС было незарэгістраваным моладзевым аб'яднаннем, але ў 2016 мы нарэшце атрымалі рэгістрацыю як асветніцкая ўстанова «Філаматы». Таму далучыцца да нас ужо можна афіцыйна!" — радасна паведамляецца на сайце. Праўда, там не пішацца, чаму ЗБС не было зарэгістравана больш за паўтара дзясятка гадоў, а потым зарэгістравалася як нейкая ўстанова. Справа ў тым, што грамадскія арганізацыі такога кшталту практычна немагчыма зарэгістраваць у Беларусі. Гэтым самым улады не даюць ім магчымасці прадстаўляць хоць які зрэз грамадства, у тым ліку ў стасунках з замежнымі партнёрамі. Адукацыйная ўстанова — гэта ўжо іншая форма, якая фармальна не з'яўляецца добраахвотным грамадскім аб'яднаннем. ЗБСаўцам варта было б пра гэта напісаць і пазначыць, што, нягледзячы на перашкоды з боку ўлад, яны ўсё ж імкнуцца да ажыццяўлення тых мэт, якія ставілі перад сабой з часоў незарэгістраванага існавання. Прыкладам такога працягу з'яўляецца жаданне адрадзіць выданне газеты „Студэнцкая думка", пра што таксама распавядаецца на галоўнай старонцы. „Філаматы" таксама заклікаюць стаць журналістам гэтага выдання.

На галоўнай старонцы месціцца і навінныя паведамленні. Прычым яны тычацца не толькі Беларусі, але і іншых краін, дзе, на думку ўладальнікаў сайта, адбываецца нешта цікавае. Пра тое ж, чым займаюцца ЗБСаўцы-„Філаматы" зараз, можна даведацца, зазірнуўшы на старонку „Праекты".

Жадаючыя дзейсна дапамагчы студэнцкаму руху могуць увайсці ў склад „Філаматаў", выканаўшы некалькі ўмоў, пра якія ідзе гаворка на старонцы „Далучыцца".

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

Дата з Календара

З кагорты «Маладняка»

115 гадоў з дня нараджэння Язэпа Пушчы

Беларускі паэт, крытык, перакладчык Язэп Пушча (сапраўднае прозвішча Іосіф Плашчынскі) нарадзіўся 20 траўня 1902 г. у вёсцы Каралішчавічы Мінскага павета (цяпер Мінскі раён). Паходзіў з сялянскай сям'і. Бацькі Павел і Антаніна Плашчынскія былі непісьменнымі, працавалі на гаспадарцы і выхоўвалі шасцёра дзяцей. З гэтай сям'і выйшаў таксама літаратар Ізідар Плашчынскі (Гуткоўскі), які вучыўся ў БДУ, пазней эміграваў і памёр у ЗША ў старасці.

Язэп быў пятым дзіцём у сям'і, рана спазнаў цяжкую працу. У 1910-1913 гг. вучыўся ў Каралішчавіцкім народным вучылішчы, а з 1918 г. да жніўня 1921 г. — у Мінскім рэальным вучылішчы. У 1918 г. прачытаў першую беларускую кнігу — „Шляхам жыцця" Янкі Купалы. Наведваў курсы беларусазнаўства Наркамасветы БССР, там слухаў лекцыі Купалы, Коласа, Бядулі. У 1920 г. пазнаёміўся з Міхасём Чаротам, сяброўствам з якім даражыў усё жыццё. Цягам 1921-1926 гг. працаваў настаўнікам. У 1923 г. быў адным з заснавальнікаў літаратурнага аб'яднання „Маладняк", пазней — „Узвышша".

У 1926 г. працаваў у Інбелкульце. У 1925-1927 гг. вучыўся на педагагічным факультэце БДУ. Увосень 1927 г. перавёўся ў Ленінградскі ўніверсітэт. На чацвёртым курсе пакінуў там вучобу, вярнуўся ў Мінск. У 1929-1930 гг. працаваў стыль-рэдактарам у Белдзяржвыдавецтве. Быў жанаты, гадаваў дваіх дзяцей.

Як пісьменнік Язэп Пушча дэбютаваў апавяданнем у 1922 г. пад псеўданімам Лясун. Цягам 1925-1930 гг. выдаў некалькі паэтычных кніг. Вядомасць мелі яго „Лісты да сабакі". Паэзія Пушчы апявала новае савецкае жыццё, раскрывала радасны стан разнявоненага працаўніка — часта праз ранішні, вясновы пейзаж. Ёй уласцівыя глыбокі лірызм, танальнасць светлай спаведзі-разважання, выкарыстанне сродкаў народнай песні. Да высылкі выйшлі зборнікі вершаў паэта „Раніца рыкае", „Vita", „Дні вясны", „Песні на руінах", а таксама паэмы „Песня вайны" і „Цень Консула" (пачатковая назва „Песня акупацыі"), прасякнутыя ўражаннямі пра Першую сусветную вайну, а таксама паэма „Крывавы плакат". Была падрыхтавана да выдання кніга „Мой маніфест" (схаваная ў вуллі, а затым, пасля арышту аўтара, спаленая яго сястрой Лёдзяй). Быў падрыхтаваны да друку, але не выйшаў зборнік лірыкі „Грэшная кніга". У канцы 1920-х гг. ускладніліся светапоглядныя пошукі паэта, у некаторых яго творах прагучалі песімістычныя ноты.

Арыштаваны 25 ліпеня 1930 г. па справе „Саюза вызвалення Беларусі". У 1931 г. НКВД яго як „члена контррэвалюцыйнай арганізацыі" і за „антысавецкую агітацыю" асудзіў да 5 гадоў пазбаўлення волі. Тэрмін адбываў у Чэбаксарах, Шадрынску. Вызвалены 24 ліпеня 1935 года. У 1937-1941 гг. жыў у Мурамскім раёне Уладзімірскай вобласці, настаўнічаў. На чужыне пісаў мала. У гады вайны на фронце. Пасля зноў у Мурамскім раёне. Рэабілітаваны судовай калегіяй па крымінальных справах Вярхоўнага суда БССР 30 студзеня 1956 г. Вярнуўся з сям'ёй у Беларусь у 1958 годзе. Выпусціў з друку вершаваную казку „На Бабрыцы", кнігу „Вершы і паэмы" і зборнік „Пачатак легенды". На беларускую мову пераклаў аповесць Аляксея Талстога „Дзяцінства Мікіты". Асобныя вершы паэта пакладзены на музыку і сталі песнямі. Для творау пасляваеннага часу характэрна ўзбагачэнне ўтрымання, пашырэнне паэтычнага далягляду.

Да апошніх дзён жыў у Мінску. Памёр Язэп Пушча 14 верасня 1964 года. Пахаваны ў Каралішчавічах.

Падрыхтаваў Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

PROLOG · III dni kultury i piśmiennictwa słowiańskiego ·

500-lecie drukarstwa białoruskiego i wschodniosłowiańskiego

Bielsk Podlaski 19-26 maja 2017 r.

500 гадоў беларускага і ўсходнеславянскага друкарства

ПРОЛОГ · дни культуры и письменности славянской ·

19 maja – PIĄTEK
Bielski Dom Kultury, ul. 3-go Maja 2
FOLK-ROCK OPERA (MUSICAL) „WSESŁAW CZARODZIEJ”

20 maja – SOBOTA
PARK KRÓLOWEJ HELENY – amfiteatr miejski
14.00–17.00
KIERMASZ KSIĄŻKI
KOROWODY I KONCERT ZESPOŁÓW

21 maja – NIEDZIELA
Cerkiew Opieki Matki Bożej (Pokrowska)
LITURGIA ŚWIĘTA

21 maja – NIEDZIELA
PARK KRÓLOWEJ HELENY – amfiteatr miejski
KIERMASZ KSIĄŻKI
KONCERT ZESPOŁÓW

22 maja – PONIEDZIAŁEK
Miejska Biblioteka Publiczna
MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA INTERDYSCYPLINARNA
Bielski Dom Kultury

23 maja – WTOREK
Miejska Biblioteka Publiczna
MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA INTERDYSCYPLINARNA
Cerkiew Opieki Matki Bożej (Pokrowska)
CAŁONOCNE CZUWANIE

24 maja – ŚRODA
Cerkiew Opieki Matki Bożej (Pokrowska)
LITURGIA ŚWIĘTA

25 maja – CZWARTEK
Bielski Dom Kultury
Miejska Biblioteka Publiczna w Bielsku Podlaskim

26 maja – PIĄTEK
Bielski Dom Kultury

Дэмаграфія Сямятыцкай гміны

Зараз у Сямятыцкай гміне ў 46 вялікіх і малых мясцовасцях пражывае 6 196 чалавек. Гэта прыгожы кут на правым беразе Буга. Аб тым, што даўным-даўно ён быў населены сведчаць курганы ў Цэцэлях і ў Асмолі. Гміна займае плошчу ў 227 квадратных кіламетраў. Сельскагаспадарчыя ўгоддзі займаюць 71 % плошчы гміны і лясы — 22 %. Найбольш лясоў у паўночнай і ўсходняй частцы гміны. Шчыльнасць насельніцтва 27 асоб на квадратны кіламетр. Суседнія гміны: Драгічынская, Дзядковіцкая, Гродзіская, Мельніцкая, Нурэцкая, Плятэраўская і Сарнацкая. Яе партнёрскай гмінай з'яўляецца Gransee ў Германіі.

У Сямятыцкай гміне на 100 мужчын прыпадае 98 жанчын. Ва ўзроставай групе 85 і больш гадоў жанчын у тры з паловай разоў больш чымсьці мужчын.

Найбольшыя вёскі гэта: Чартаеў — 712 жыхароў, Сямятычы-Станцыя — 324, Слохі-Аннапольскія — 322, Бацікі-Бліжэйшыя — 292, Анусін — 233, Бацікі-Сярэднія — 232, Баратынец-Рускі — 228, Рогаўка — 227, Раманаўка — 224, Толвін — 193, Каянка — 185, Крупіцы — 163, Турна-Вялікая — 154 і Агароднікі — 151.

Да сярэдніх вёсак належаць: Клюкова і Цэцэлі — абедзве яны па 149 жыхароў, Бацікі-Далейшыя — 147, Вулька-Надбужная — 123, Верцэнь-Вялікі — 110, Клопоты-Патры — 105, Сківы-Вялікія — 104, Сківы-Малыя — 103, Клопоты-Станіславы — 102, Клопоты-Буйны — 100, Кулыгі — 98, Выромейкі — 96, Шэршані — 95, Клекатова — 88, Баратынец-Ляцкі — 87, Клопоты-Банькі — 84, Кожэнёўка-Вялікая— 77, Мачыдлы — 75 і Залесе — 62.

Найменшыя пасяленні гэта: Вулька-Бішэўская — 13 жыхароў, Красэвіцы-Чэрэпы — 15 ды Ляскоўшчына — 30. Адыйшлі ў нябыт Галасоўка, Грыцкі і Кадлуб.

❖ **Янка ЦЕЛУШЭЦКІ**

Патоп у Беластоку

7 мая 2017 года над Падляшскім ваяводствам пракаціліся навальніцы, у тым ліку з градам. Найбольшая інтэнсіўнасць з'яў адчулася ў цэнтральнай частцы ваяводства (у зоне халоднага атмасфернага фронту) і дождж ліў там у некаторых месцах моцным токам, лакальна праліўна, а ў раёне Беластока была сапраўдная навальніца. Тэлеметрычныя станцыі налічылі, што найбольшая частка дажджу ўпала ў сталіцы Падляшша на працягу дзвюх чарговых гадзін: 18 мм і 37 мм.

Пагадзінныя ападкі на метэаралагічнай станцыі ў Беластоку па вул. Цыялкоўскага фіксаваліся так: гадз. 17-18 — 17,7 мм, 18-19 — 37,2 мм, 19-20 — 10,6 мм, 20-21 — 5,2 мм, 21-22 — 1,7 мм, 22-23 — 3,8 мм, 23-24 — 5,6 мм; 8 мая: гадз. 00-01 — 3,0 мм, 01-02 — 0,9 мм.

Сума ападкаў, запісаная ад 9 гадзіны 7 мая да 8 гадзіны 8 мая ў Беластоку склала 87,7 мм, у Супраслі — 59,1 мм, у Навасёлках — 36,4 мм, у Тыкоціне — 31,7 мм, у Фастах — 25,0 мм, у Храболах — 20,7 мм.

З архіўных даных вынікае, што агульная сутачная колькасць ападкаў у Беластоку (87,7 мм) была самая высокая для мая ад 1966 г. Раней найбольшая колькасць ападкаў фіксавалася ў маі 2003 г. — 48,7 мм.

Максімальная сутачная сума ападкаў была зафіксавана ў Беластоку 26 чэрвеня 1985 г. і склала 90,6 мм.

Падчас ліўню 28 ліпеня 2016 г., якія нанёс многа шкоды, выпала 45 мм ападкаў.

Мяркуючы, што паверхня Беластока налічвае 100 кв. км, 7-8 мая на горад упала каля 880 000 000 000 літраў вады, што складае 880 млн. кубаметраў — каля 4 400 000 алімпійскіх басейнаў.

❖ **(лук)**

Адгаданка Адгаданка Адгаданка

Шыфраграма

Літары адгаданых слоў, перанесеныя згодна з іх парадкавымі нумарамі ў клеткі роспісу, складуць рашэнне — беларускую пагаворку.

1. даўгахвосты цэнтральнаамерыканскі папугай = 14 _ 13 _ 29 _;
2. напрыклад, марафон = 11 _ 15 _ 21 _;
3. велізарная дзяржава, у якой... кіт = 28 _ 12 _ 18 _ 19 _ 3 _;
4. забруджанне, месца іншай чым фон афарбоўкі = 8 _ 4 _ 5 _ 1 _ 2 _;
5. Кандрат, расійскі паэт-дзекабрыст (1795-1826) = 9 _ 10 _ 16 _ 17 _ 30 _ 20 _;
6. горад апошніх зімовых алімпійскіх гульняў = 23 _ 22 _ 26 _ 7 _;
7. рака з Украіны ў Сербію = 24 _ 25 _ 6 _ 27 _.

(ш)

1	2	3		4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14	15
				16	17	18	19
		20					
			21	22	23	24	25
			26	27	28	29	30

Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя адказы, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на адгаданку з 18 нумара

Вадарод, дзюна, паляк, Еўропа, зяць, невук, урок, арыфметыка, гонар, лыч, стог, будзень, еўра, надзея, Тарле, раджа, май, выснова.

Рашэнне: **Зязюля пачне кукаваць на голы лес, то год будзе неўраджайны**.

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Анне Дэмянюк** з Бельска-Падляшскага і **Лявону Федаруку** з Рыбал.

Ніва
ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ
PL ISSN 0546-1960
NR INDEKSU 366714

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Ніва”.
Старшыня: Яўген Вапа.
Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 84.
Тэл./факс: (+48 85) 743 50 22.
Internet: *http://niva.bialystok.pl/*
E-mail: *redakcja@niva.bialystok.pl*
Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.
Галоўны рэдактар: Яўген Вапа.
Намеснік гал. рэдактара: Віталь Луба.
Тэхнічны рэдактар: Адам Паўлоўскі.
Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярубская.
Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Уршуля Шубзда, Міраслава Лукша, Іаанна Чабан, Аляксей Мароз, Віктар Сазонаў, Уладзімір Хільмановіч, Юрка Ляшчынскі, Янка Целушэцкі.
Канцылярыя: Галіна Рамашка.
Друкарня: „Orthdruk”, Białystok.
Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
Sprzedaż egzemplarzową „Niwy” prowadzą: kioski i punkty sprzedaży „RUCH” na terenie woj. podlaskiego oraz w Warszawie (odbiór należy zgłosić u sprzedawcy wybranego kiosku lub punktu sprzedaży „RUCH”), placówki pocztowe i listonosze w woj. podlaskim, kioski i punkty sprzedaży „KOLPORTERA” oraz „GARMOND PRESS”, siedziba redakcji „Niwy”.
Prenumerata krajowa
„POCZTA POLSKA”, „KOLPORTER”, „RUCH” — kwartalna 32,50 zł., półroczna 65 zł., roczna 130 zł.
Redakcja „Niwy” — kwartalna 60 zł., półroczna 120 zł., roczna 240 zł.
Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na terenie województwa podlaskiego oraz oddziały „KOLPORTER” na terenie całego kraju.
Zamówienia na prenumeratę realizowaną przez RUCH S.A. można składać bezpośrednio na stronie www.prenumerata.ruch.com.pl
Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl lub kontaktując się z Telefonicznym Biurem Obsługi Klienta pod numerem: 801 800 803 lub 22 717 59 59 – czynne w godzinach 7^{00} – 18^{00}.

Wpłaty na wysyłkę z redakcji przyjmuje:
Rada Programowa Tygodnika „Niwa”,
BANK PEKAO S.A. O/Białystok
38 1240 5211 1111 0000 4929 0945
Nakład: 1 300 egz.

21.05 — 27.05

(22.03. — 20.04.) Шчасце табе спрыяе. Неўзабаве тыя, за кім ты гнаўся, будуць гнацца за табою. Будзеш прасоўвацца на працы і ў кампаніі. Утрымаеш здабытае і не пусты кашалёк. Але 21.05. не будзь скваплівы! 21-22.05. не давай партнёру нагоды для трывогі. Асабліва 24-27.05. могуць затрэсціся фундаменты ў пары. Пільнуйся таксама, каб 24-27.05. цябе не абакралі, не абманулі, пераглядвай кішэні ў адзенні перад мыццём.

(21.04. — 21.05.) Магчымасць заробку, але з рызыкай. Можа хутчэй застукаць тваё сэрца, асабліва калі ты з другой дэкады. Хтосьці 24-27.05. можа захацець намуціць у вашай пары, трэба будзе рашуча адказаць, што няма на гэта шанцаў. Вельмі пільнуйся 24-27.05. пры крэдытах, пры каштоўных спакусах.

(22.05. — 22.06.) Рэалізуй свае планы. Пакажашся на фоне іншых. Не заблытаешся ў дэталях. У пачуццях пакажы ініцыятыву. Сям'я і сябры могуць на цябе разлічваць. Энергіі шмат, выкарыстаеш яе, каб пабегаць па крамах і купіць сабе штосьці шыкоўнае. Не будзе хапаць часу, каб добра паесці; гатуй дома, не псуй страўніка фастфудамі. Шмаруй твар крэмам з высокім фільтрам. З 21.05. (да 31.05.) будзеш прымушаны да нейкіх абмежаванняў.

(23.06. — 23.07.) 21.05. старайся не спрачацца. Зоркі моцна намуцяць у тваёй пары і могуць канфліктаваць з шэфам. Але нервовыя сітуацыі будуць палагоджаны. 22.05. можа аказацца, што твае спадзяванні былі моцна навырост. 24-27.05. пераканаешся, што даражэйшае не мусіць значыць лепшае (таксама пры дарагіх планах на канікулы). З 27.05. будуць шанцы на добрыя размовы і дыялог. На працы прымяняй прынцып абмежаванага даверу.

(24.07. — 23.08.) Змагайся за кожную справу, якую лічыш слушнай; добра ў гэтым будзеш разбірацца. Будзеш мець вельмі моцных саюзнікаў. 21.05. папраў сваю памылку. У пачуццях — надалей вясна! На працы ўдачы, новыя праекты чакаюць на таго хто надасць ім канкрэтны кшталт. Не турбуйся будучыняй, цешся тым, што маеш.

(24.08. — 23.09.) Пакажаш свае арганізацыйныя ўмеласці. У пары гайданка настрояў, часам вельмі востра, але ўсё можна ўратаваць. Сярод новых знаёмых будзе твая братняя душа, хаця можа цяжка будзе вылучыць яе з тлуму. На працы будзь больш дыпламатычным. Не сядай цяпер на дыету. З 26.05. вельмі пільнуйся правіл і законаў. З 27.05. беспамылкова адрозніш праўду ад маны.

(24.09. — 23.10.) Урэшце дыхнеш на поўныя грудзі. Някепска на рахунку, добрая матываоўка, узровень энергіі. Не звяртай увагі на драбязу ў пачуццях, але 24-27.05. не давярай усім, хто да цябе хоча наблізіцца. Нават з лагодная партнёра можа вылезці дзікі зайздроснік. На размовах пра працу выклічаш сімпатыю і добра запрэзентуешся. Але не рабі сабе крыклівай стылізацыі.

(24.10. — 22.11.) Высветліш спрэчныя пытанні з партнёрам і супрацоўнікамі. Адкрыйся на патрэбы партнёра. Ты цяпер не вельмі арыентаваны ў справах паміж тваімі сябрамі — усе ўсё будуць ведаць, а не ты. 21-23.05. могуць пагыбіцца існуючыя канфлікты. 24-27.05. можаш аказаць на кагосьці вельмі кепскае ўражанне. З 26.05 (да 30.05) чакае цябе сур'ёзная размова з кіраўніцтвам. Не дай сябе застрашыць, падрыхтуй аргументы.

(23.11. — 22.12.) Дасі рады праблемам. Схочаца пабуяніць, але будзь асцярожным. Памалу дасягнеш сваіх мэт. Будзеш аб'ектам моцных пачуццяў. Знаёмыя цябе задзівяць, на плюс і на мінус. Паміж 24 і 27.05. хтосьці цябе падвядзе, але не перамайся; на наступны раз будзеш ведаць, каб па ім многа не спадзявацца. Падзаробіш, зайграй таксама ў латарэю (найбольшыя шанцы ў Стральцоў з ІІ дэкады).

(23.12. — 20.01.) Праводзь важныя мерапрыемствы, афармляй важныя справы, вучыся новаму. Але з 26.05. глядзі, каб хапіла табе пасладоўнасці і цярплівасці; пераканаешся, што не заўжды маеш рацыю. Сонца ссылае табе малыя ўсмешкі лёсу. Цяжкім момантам нават для ўдалых пар будзе час 24-27.05., на вашай дарозе стануць непрыхільныя людзі; не стаў рубам «яны або я».

(21.01. — 19.02.) 21.05. не зрабі памылкі, якую цяжка будзе выправіць; можаш спадзявацца большага прыбытку. Шчаслівыя выпадкі, вострая інтуіцыя. Знайдзі час на адпачынак. У пары супольныя лады і рашэнні. На працы будзь ветлівым і слухай, бо хтосьці 24-27.05 можа спрабаваць адпомсціць. З 26.05. (да 30.05.) мусіш устаяць перад чыёйсьці ярай атакай.

(20.02. — 21.03.) Усё будзе ісці добра, а ты не мяшай уласнаму шчасцю. Будуць спрыяць людзі. Сам добра спазнаеш свае духоўныя патрэбы. Пакахай і зразумей самога сябе. Даведаешся, на каго можаш разлічваць. Адважна рэкамендуй свае погляды. Але на дарозе будзь асцярожным. З 27.05. добры час на наладжванне суполак.

Агата АРЛЯНСКАЯ

У палескай глыбінцы (86)

Фота Улі Шубзды

■ Пачатак Прыпяці

У лясных Будніках, як нідзе ў свеце, спрацавала жаночая салідарнасць. Наша машына, як верны стары конь, заўпарцілася і не хацела зрушыць з месца. Нібыта жалезная скрыначка, а нешта разумела, прадчувала складанасці. Пасля, калі мы разам з Русланай дабіраліся па разрэйданых, балотных дарогах да возера Святога, мы былі ўдзячны таемным сілам, якія выручылі нас ад выкліку на мяжы самагубства. Гразь і паўметровыя каляіны на дарозе — надзённы клопат туземцаў.

Спачатку мы падаліся на Русланіным выслужаным «Фольксвагене» ва ўрочышча *Блізневське* — да крыніц Прыпяці, фармальнага пачатку палескай Амазонкі. Месца знаходзіцца кіламетр за вёскай. Туды вяла, калі судзіць па палескіх мерках, грунтоўная, палявая дарога. Закутак *Блізневське* ўяўляў сабой нудотны аблог, атулены лесам. Там-сям, сярод шэрай травіцы, віднелі зялёныя сцёблы дзікай дзіванны. За калгасных гадоў гэты адрэзак поля, нахабна выдзерты лесу, абсеялі прамысловай травой. Штучная сельскагаспадарчая культура не прыжылася, колішні, нашпігаваны штучнымі ўгнаеннямі поплаў зараз напамінаў хворае поле. Таксама пачатак Прыпяці здаваўся ніякім. Гэта быў просты роў паўтараметровай шырыні з вадой, прыцярушанай жабурыннем. Месца чуць-чуць ажыўлялі бярозкі, пасаджаныя па берагах канала. Нейкі закалот у ссохлым, адмераным пад лінейку ландшафце наклікаў шэра-зялёны астравок вербалозу, над якім кружылі два галодныя крумкачы.

— Відаць зноў штось там застрагла, — прашаптала Руслана.

— А што там? — спытала і я паўшэптам.

— Гэта такое праклятае месца, твань.

Сярод шэра-зялёнага вербалозу хавалася балотца. Яно ніколі не замярзае і ў ім безупынна топіцца звярына. Як пракладалі раку, то-бок капалі канал у тым месцы, дык столькі было касцей, як на нейкіх могілках. Найбольш патапілася аленяў і кабаноў.

Руслана прыгадала як раз у твань правалілася калгасная карова. Ад абеду да вечара выцягвалі яе трактарамі. Жывёла жудасна раўла, быццам з глыбі штосьці яе кусала, не адпускала на зямлю. Людзі дык увогуле баяцца глядзець на праклятую галу. Ніхто туды цвярозы і здаровы не пойдзе! Нават падвыпіўшыя рыбакі абмінаюць дрыгву шырокім колам. Бо ступіш не так і капцы, замарочыць, ачмурыць і засмокча на дно.

Крыважэрная дрыгва прытыкае да роўненькіх берагоў канала.

Нягледзячы на сваю чорную славу, яна ўсё ж прыбаўляе вытокам Прыпяці нейкую рамантыку. Чалавек з усёй кучай самай сучаснай тэхнікі далей у такіх месцах становіцца малым і бездапаможным. Са здрадлівым балотцам не змаглі справіцца нават савецкія арлы меліярацыі. Знюхаўшы небяспеку і патраты, яны кінулі твань прыродзе ды яшчэ абазвалі яе дурной аплявухай:

— Дык чорт з гэтым галам! Хай сабе страшыць як страшыла!

* * *

Руслана з моманту, калі падабрала нас на скрыжаванні ў Забужжы, адчувала сябе ў абавязку дапамагчы здзейсніць справу. Яна найлепш разумела, што чалавек звонку, як сто гадоў таму назад, у іх лясным закутку сам нічога не знойдзе. Прысутнасць шустрай туземкі падбівала ўпэўненасць на грузкіх, неабазначаных лясных дарогах. У падарожжа разам адправіўся сынок Андрэйка. Хлапец адзін ведаў дарогу да возера Святога. Яго сёстры, Вікторыя і Таня засталіся дамоў. Папраўдзе ў Русланы пяцёра дзяцей. Яна прыгарнула дзве сястрыны дачушкі, сіроткі. Інакш не магла зрабіць.

— Яны, бедныя, столькі перажылі, нацярпеліся!

Балючы ўспамін аб сястры ўсё шчымеў у грудзях у Русланы. Яна не ўмела змірыцца з яе заўчаснай, недарэчнай смерцю. Загінула ў дарожнай катастрофе з-за неразвагі і дурасці мужа, які, набуханы, палез за рулі. Ён быў настолькі п'яны, што нават не запамятаў моманту катастрофы. А зараз замест клапацціся аб лёсе дзяцей, з прыгоднай бабай гуляе... Бяда, адным словам. Ды што ты тут зробіш?

На Палессі ўсе жанчыны наракаюць на шлюбных мужыкоў, нават калі яны залатыя.

— Усе яны адным мірам памазаны! — адкажуць хорам і здорава зарагочуць.

Са шчасцем трэба абносіцца асцярожна, ціхенька. Раз скажаш лішняе слова, усё можа адмяніцца. Інакш, калі гора. Такі расказ кожны зразумее, выслухае, пацешыць. Няма ж такой хаты, каб усё было добра. У кожнага свая бяда, свае балячкі...

Фота Дыяны Нахіла

■ З Русланай і Андрэем ля вытокаў Прыпяці

Будніцкія жанчыны ездзяць падзарабіць у Польшчу. Таксама Руслана яшчэ сёння, пасля абеду, з'язджала на тры тыдні папрацаваць у цяпліцах пад Люблінам. Яе не палохала цяжкая фізічная праца, 16 гадзін у суткі. У дарогу вабіў прыстойны заробак і давераная кампанія жанчын.

— Я трапіла да добрага пана, — кажа Руслана. — Ён такі сумленны, да капейкі разлічыцца. І галоўнае, не крычыць, не гоніць да работы. Колькі зробіш, столькі заробіш...

Цягам чарговых хвілін, як у эпоху закаранелага феадалізму, мы з дзіўным зразуменнем выслухалі нараканні на польскіх паноў. Руслана расказала пра аднаго фермера, якія выганяў на поле да малін жанчын у халодны дождж, ды яшчэ іх брыдка лаяў. Ён не злітаваўся нават над цяжарнай маладзіцай, якая баялася выйсці на дождж і вецер. «Albo pracujesz, albo spier...», — сказаў ён. Яна плакала і абірала тыя маліны.

І вось калі ўрэшце трапіўся добры пан у Русланы, яна не хацела сарваць кантакту, згубіць заработак без лішніх нерваў і прыніжэння. Дзетак жа гадаваць трэба. Як усё пойдзе добра, за тры тыдні зробіць пяцьсот долараў, а гэта вялікія грошы ў Будніках.

Руслану клікала ў дарогу яшчэ цікавасць свету.

* * *

А зараз, Руслана ахвяравала свой цэнны час перад ад'ездам, каб задаволіць нашу рэпарцёрскую цікавасць. Звестка, што ля іх вёскі знаходзіцца возера Святое, проста электрызавала. Возера з такім назовам і падобнай легендай вандравала са мной гадамі па палескай глыбінцы. І нават, калі б яно рэальна не існавала тут ля крыніц Прыпяці, штось такое трэба было б мне прыдумаць.

Руслана спачатку не надта хацела ехаць у лясную гушчу. Яна аднак пабачыла, што я гатова ў кожны момант сысці з машыны і дабірацца да возера на нагах. Мясцовы, зычлівы чалавек не дазволіць на гэта. Ён ведае, якая там марока...

Да возера вяла дарога, ці хутчэй некалькі яе варыянтаў, стыхійна пракладзеных на сухіх абочынах цёмна-зялёнага лесу. Шлях быў зрыты коламі грузавікоў, якія запускаліся ў дзікія нетры пушчы па ссечаныя дубы і елкі. Пахла дзікай эксплуатацыяй. Стары лес, насычаны зялёным святлом, захоўваў першабытны характар і жыва напамінаў Белавежскую пушчу. Як не цікава, першыя пісьмовыя крыніцы датычаць палявання Ягайлы, які выправіўся сюды з дружынай запасіцца дзічынай перад Грунвальдам. Такая занатоўка ёсць і пра нашу Белавежскую пушчу. Магчыма, апошні аналаг парадніў з будніцкім лесам. Усё тут здавалася знаёмым, утульным ды адначасова жорстка параненым высечкай.

Русавалосая Руслана цудам перапраўлялася праз паўметровыя каляіны з чорным балотам, прымяняючы ўсе магчымыя акрабацыі і спрыт за рулём. Наш паход падбівала крутая музыка — па радыё грымеў украінскі гард-рок. Музыку вышукваў і падкручваў шустры Андрэйка, які адначасова паказваў дарогу. Якраз за рулём праявіўся характар ашчаднай на словы Русланы. Зараз яна напамінала бясстрашную варожку, якой нельга адмовіць або ў чымсьці пярэчыць. Скажаш не тое, дастанеш па мухаедах!

Калі мы пад'ехалі на месца, на хвалі радыё ўскочыў «BRUTTO» са сваімі «Воінамі свету». Гэта была чыстая магія, праз дрэвы прабівалася залатое люстра возера Святога. Ці можна прыдумаць яшчэ лепшы прывітальны салют?

Апошні адрэзак пратапталі мы гуськом па вузкай, тарфяной трапінцы. Здавалася, што ўся зямля калышацца пад нагамі. У Русланы быў насцярожаны, трывожны воблік.

* * *

Возера Святое напамінала іржава-залатое вока, якое глядзела знутры дрымучай, старажытнай гушчэчы. Колер вадзе прыдавала вадзяная расліннасць, прысохлая пасля першых восеньскіх замаразкаў. Возера поўнасцю належала дзікім лебедзям, якія на недаступных берагах заснавалі свае калоніі. Разам з маладымі яны налічвалі адборны, у паўсотню, грацыёзны статак. Андрэйка, які гэтае месца ведаў як сваю кішэнь, ускараскаўся на драўляную кладку і стаў клікаць-прызываць лебедзяў дзівоснымі гукамі:

— Gul-gul-gul-gul-gul-gul-gul-gul...

Літоўскі вокліч у закутку *Королёве* зноў наклікаў вобраз караля Ягайлы, які шэсцьсот гадоў таму паляваў тут на зуброў, тураў, мядзведзяў і аленяў. Лебедзь — па-літоўску gulbinis — ды слова надта падыходзілі да чароўнага выгляду возера. Яго прыгожасць аднак вабіла зманлівай абяцанкай. І зараз, калі Андрэйка лётаў па грузкіх берагах і прызываў лебедзяў, Руслана здзеравянела ад жаху. І катэгарычна забараніла набліжацца да вады.

— Хопіць глядзець на тую ваду — дадала суровым тонам, — пайшлі дамоў!

У возера Святога крыважэрная, змрочная слава. У ім безупынна топяцца мужыкі. І вось нядаўна загінуў чалавек з Буднік. Сядзеў сабе на беразе возера з вудай і лавіў шчупакоў. Нявядома калі згубіў раўнавагу і паляцеў у твань. Разам былі рыбакі, але яны не здолелі дапамагчы, выратаваць.

Падобных трагедый не спыніць. Рыбакі, нягледзячы на ахвяры, пруцца сюды нейкай сляпіцай. Нібыта вабяць іх шчупакі, якіх тут процьма...

— Ды чаму яно называецца Святое? — спыталі мы з недаверам.

— Бо раней на гэтым месцы стаяла царква, — пачала Руслана, — нашы людзі сюды прыходзілі маліцца. Аднойчы, у Чысты чацвер, ішлі ў царкву тры жанчыны. Яны ўжо наблізіліся да царквы, ды адна дзеўка спатыкнулася і перавярнулася. І па сваёй дурасці пракляла месца: «А каб ты правалілася пад зямлю!».

Ад яе слоў расступілася зямля і праглынула ўнутр будынак царквы. І вось на праклятым месцы зрабілася возера. Паляўнічыя і рыбакі, якія запускаюцца ў гэты закутак, часам чуюць тут плач і нейкія дзіўныя галасы....

Пасля, калі ўжо вярталіся трапінкай да машыны, ад боку возера пачуўся пранізлівы, шыпучы гул і крык змешаны з плёскам вады. Усё паказвала на тое, што спантанна зайгралі лебедзі, задаволеныя, што пакідаем іх у спакоі.

На панадворку ў Русланы ўсё вярнулася на месца. Наша мудрая «жалезная скрыначка», быццам нічога не здарылася, зрушыла з месца і пашыбавала па лясных выбоінах.

А ў душы і касцях усё звінела замова мудрай бабы Галі ад крыважэрнай, дакучлівай рожы:

Умовляю рожу
от біэлого тіэла.
од жовтой кості
от чырвоной крові
рожа рожышчэ
вітраная
водзяная
планітная
нэ ходы
білого тіла нэ рані
жовтой косты не трушчы
чырвоной крыві нэ нішчы
што б ты вышла од мойого вымовлення
як выходыт дым із коміна
Отца і Сына і Духа Святого, амін!

(працяг будзе)

Ганна КАНДРАЦЮК

PS. У падарожжы ў Буднікі мяне суправаджалі сяброўкі-журналісткі: рэд. Дыяна Нахіла і рэд. Уршуля Шубзда. Якраз дзякуючы ім можам паглядзець фатаграфіі ад крыніц Прыпяці.

ISSN 0546-1960